

HỘI CHỮ THẬP ĐỎ VIỆT NAM

ĐÁNH GIÁ TÌNH TRẠNG DỄ BỊ TỔN THƯƠNG VÀ KHẢ NĂNG (VCA)

Sổ tay dành cho Hướng dẫn viên đánh giá VCA Hội Chữ thập đỏ Việt Nam

Tập II

Được tài trợ bởi Ban Viện trợ Nhân đạo Ủy ban Châu Âu (ECHO), thông qua Chương trình Phòng ngừa Thảm họa (DIPECHO) cho Đông Nam Á

MỤC LỤC

Nội dung	Trang
-----------------	--------------

PHẦN C: HƯỚNG DẪN THỰC HÀNH VCA

Chương 6: Hướng dẫn các bước tiến hành VCA	6
6.1 Khái quát quy trình đánh giá VCA	7
6.2 Hướng dẫn chi tiết thực hiện các bước đánh giá VCA.....	8
Chương 7: Cách sử dụng các công cụ VCA	26
7.1 Khái quát các công cụ trong đánh giá VCA.....	27
7.2 Cách sử dụng các công cụ đánh giá VCA.....	29
7.2.1 Công cụ thu thập thông tin.....	29
7.2.2 Công cụ phân tích và phát triển.....	51
7.2.3 Vận động chính sách.....	58
Chương 8: Biểu mẫu sử dụng trong đánh giá VCA	61

PHẦN C:
PHẦN C: HƯỚNG DẪN THỰC HÀNH VCA
HƯỚNG DẪN
THỰC HÀNH
VCA

CHƯƠNG 6: HƯỚNG DẪN CÁC BƯỚC TIẾN HÀNH VCA

Các phần trước của sổ tay đã cung cấp các thông tin cơ sở về VCA và các chủ đề liên quan. Chương này sẽ giúp bạn tổ chức một đợt đánh giá.

6.1 Khái quát quá trình VCA

Có thể thực hiện một đợt đánh giá VCA tổng cộng trong 5 ngày. Điều quan trọng là phải tiến hành tất cả các bước VCA theo trình tự quy định. Bảng dưới đây trình bày tất cả các bước này và các hoạt động cần tiến hành:

Các bước	Hoạt động chính
Bước 1 – Chuẩn bị và lập kế hoạch	<ol style="list-style-type: none"> Hội CTĐ Việt Nam xác định các thành phần chính của đánh giá VCA, gồm mục tiêu, địa điểm, nguồn lực, thời gian và lập kế hoạch chung để tổ chức đánh giá VCA. Chuẩn bị trước khi tiến hành đánh giá và họp với chính quyền địa phương để vận động chính sách nhằm đảm bảo cam kết đối với quá trình đánh giá VCA.
Bước 2 – Thu thập thông tin	<ol style="list-style-type: none"> Họp triển khai với chính quyền, đại diện đoàn thể và tổ chức quần chúng và các thôn. Họp dân tại từng thôn/xóm/khu dân cư để thu thập các thông tin cơ bản và vẽ bản đồ. Khảo sát thực địa, phỏng vấn hộ dân. Họp nhóm đặc thù: học sinh, phụ nữ nghèo, và người dân sống tại khu vực dễ bị tổn thương tại từng thôn/xóm/khu dân cư.
Bước 3 – Phân tích và kiểm chứng thông tin	<ol style="list-style-type: none"> Tổng hợp, phân tích thông tin, chuẩn bị kiểm chứng với cộng đồng tại từng thôn/xóm/khu dân cư. <ul style="list-style-type: none"> Tình hình chung, các vấn đề bức xúc nhất của từng thôn/xóm, khu dân cư, các đề xuất giải pháp của quần chúng. Tình trạng rủi ro thiên tai của từng thôn/xóm/khu dân cư và các đề xuất giải pháp của quần chúng. Tập hợp thông tin để xây dựng bảng tổng hợp đánh giá các vấn đề bức xúc, rủi ro chung/rủi ro do thảm họa ở cấp phường/xã. Họp dân tại từng thôn/xóm để kiểm chứng các thông tin và phân tích trên.
Bước 4 – Lập kế hoạch chuyển đổi vấn đề và giảm nhẹ rủi ro	<ol style="list-style-type: none"> Tổng hợp thông tin, xếp hạng, đề xuất giải pháp cho từng thôn/xóm/khu dân cư để lập thành kế hoạch giảm nhẹ rủi ro tổng quát cấp thôn/xóm/khu dân cư và cấp phường/xã. Họp báo cáo kết quả/ vận động chính sách với chính quyền địa phương, đoàn thể và các đại diện khác nhằm đối thoại và đúc rút, hoàn chỉnh kế hoạch giảm nhẹ.
Bước 5 – Báo cáo và giám sát hỗ trợ việc thực hiện	<ol style="list-style-type: none"> Hoàn chỉnh báo cáo VCA (gồm cả kế hoạch giảm nhẹ) cấp phường/xã và cấp thôn/xóm/khu dân cư. Vận động chính quyền địa phương sử dụng các kết quả của VCA và theo sát, hỗ trợ việc thực hiện kế hoạch chuyển đổi vấn đề và giảm nhẹ rủi ro.

Bảng 6: Tóm tắt quá trình VCA

6.2 Hướng dẫn chi tiết thực hiện các bước đánh giá VCA

Hoạt động 1 Hội CTĐ Việt Nam thực hiện công tác chuẩn bị và lập kế hoạch tổ chức đánh giá VCA.

Thời gian	Ít nhất khoảng 1 tháng trước khi tiến hành đánh giá thực tế tại địa phương (Có thể linh hoạt hơn).
Mục đích	<ul style="list-style-type: none"> - Lựa chọn thôn/xóm sẽ thực hiện đánh giá VCA - Xác định các mục tiêu, quy mô của VCA và những nguồn lực cần thiết, bao gồm cả nhóm đánh giá - Đảm bảo tuân thủ các thủ tục và phương pháp VCA, lập kế hoạch sơ bộ - Thu thập thông tin chung về địa phương
Thành phần	<ul style="list-style-type: none"> - Trung ương Hội CTĐ Việt Nam và nhóm điều phối VCA - Hội CTĐ Tỉnh/huyện - Các hướng dẫn viên VCA - Các thành phần liên quan ở địa phương
Nội dung hoạt động chính	<ul style="list-style-type: none"> - Liên hệ chính thức và không chính thức bằng công văn, tiếp xúc, họp, điện thoại, email giữa địa phương và Hội CTĐ Việt Nam - Trung ương Hội CTĐ Việt Nam, Hội CTĐ tỉnh và huyện sẽ gửi công văn chính thức và kế hoạch sơ bộ tới xã.
Đầu ra/ Kết quả mong đợi	<ul style="list-style-type: none"> - Sự thống nhất sơ bộ và kế hoạch tổng quát về đánh giá VCA bao gồm dự kiến khung thời gian, địa điểm, nguồn lực, chương trình sơ bộ, nhu cầu bố trí. - Dự kiến định hình nhóm đánh giá 4-6 người. - Biểu mẫu đề xuất để thu thập thông tin ở xã, ví dụ mẫu báo cáo tổng quan kinh tế xã hội (gửi chính quyền địa phương để xây dựng báo cáo cho cuộc họp vận động chính sách).
Phương pháp Công cụ	Điện thoại, email, công văn, họp, và thảo luận.
Trang thiết bị, tài liệu	<ul style="list-style-type: none"> - Sổ tay VCA - Biểu mẫu thu thập thông tin (nếu cần thiết)

Thông điệp 1

- VCA giúp Chính quyền tập hợp ý kiến của người dân, đặc biệt là những người dễ bị tổn thương nhất về các vấn đề chung và về rủi ro thiên tai
- Kết quả VCA giúp chính quyền lập kế hoạch tốt hơn ...

Hoạt động 2. Công tác chuẩn bị trước khi đánh giá thực địa và vận động chính sách đối với chính quyền địa phương cam kết cho quá trình đánh giá VCA .

Thời gian	1 – 2 buổi (cho một cuộc họp chính thức và các công tác chuẩn bị), khoảng 1 tuần trước khi tiến hành đánh giá thực tế tại địa phương (tùy hoàn cảnh).
Mục đích	<ul style="list-style-type: none"> - Địa phương hiểu rõ quy trình đánh giá VCA, bao gồm mục tiêu, các phương pháp, sự tham gia của các bên, kết quả đầu ra v.v và thống nhất cách thức triển khai VCA này. - Địa phương hiểu được lợi ích của đợt đánh giá VCA đối với địa phương mình và về cơ bản muốn sử dụng kết quả VCA. - Chính quyền địa phương hiểu rằng họ không nên can thiệp vào quá trình VCA để tránh ảnh hưởng đến các kết quả đầu ra. - Các bên hiểu rõ mong đợi của nhau. - Các hướng dẫn viên VCA thu thập thông tin cơ bản về tình hình của địa phương để lập kế hoạch đánh giá VCA. - Xác định được các nguồn cung cấp dữ liệu thứ cấp. - Chi tiết hóa lịch tổ chức thực hiện đánh giá. Chuẩn bị các công việc thực tế tại thực địa.
Thành phần	<ul style="list-style-type: none"> - Khoảng từ 4 đến 6 hướng dẫn viên VCA. Nếu cần, có thể mời một người từ Hội CTĐ tỉnh tham gia để hỗ trợ các hướng dẫn viên VCA. - Đại diện Chính quyền địa phương, các ban ngành, đoàn thể, trưởng các thôn xóm, trường học, y tế. Nên mời cả đại diện của huyện.
Nội dung hoạt động chính	<ul style="list-style-type: none"> - Đoàn đánh giá trình bày về quy trình đánh giá và nêu một số điển hình thành công trong đánh giá VCA tốt ở một thôn/ xã khác. - Địa phương trình bày báo cáo tổng quan về KT-XH của địa phương, các vấn đề bức xúc, rủi ro và thiên tai tại địa phương. - Thảo luận về quy trình, phương pháp thực hiện đánh giá, lợi ích, tác động, mong đợi với chính quyền và người dân. - Thống nhất và Hoàn thiện kế hoạch đánh giá chi tiết, các phần việc phân công, chuẩn bị tại thực địa, bao gồm: <ul style="list-style-type: none"> + Thu thập các bản đồ chính thức của xã và nếu có thể của thôn/ xóm/ khu dân cư, thường là từ phòng Địa chính hoặc Ủy ban Nhân dân xã.

	<ul style="list-style-type: none"> + Thống nhất các thông tin cần thu thập và nguồn cung cấp. + Thống nhất tiêu chí lựa chọn người dân tham dự đánh giá. + Thống nhất phân công và hỗ trợ hậu cần từ phía địa phương cho các nhóm đánh giá và cả đợt đánh giá.
Đầu ra/ Kết quả mong đợi	<ul style="list-style-type: none"> - Thống nhất với chính quyền địa phương về kế hoạch VCA, và biên bản cuộc họp với chính quyền địa phương. - Cam kết của chính quyền địa phương để đoàn đánh giá thực hiện theo quy trình, thành phần đề xuất trong kế hoạch / Cam kết của chính quyền địa phương sử dụng kết quả đánh giá VCA . - Kế hoạch đánh giá sơ bộ được thống nhất. - Chỉ định cán bộ đầu mối ở thôn xóm có vai trò hỗ trợ hoạt động của các hướng dẫn viên VCA tại thôn xóm. - Một báo cáo tổng quát kinh tế xã hội của địa phương. - Xác định và thu thập các thông tin thứ cấp tại xã và ở cấp khác (như báo cáo đánh giá, các bài báo, công văn liên quan).
Phương pháp Công cụ	Họp, thảo luận mở, trình bày PowerPoint (nếu có thể).
Trang thiết bị, tài liệu	Máy chiếu, máy tính, máy ảnh. Dự thảo kế hoạch đánh giá VCA sơ bộ.

Thông điệp 2

- Đánh giá VCA mang lại lợi ích cho chính quyền địa phương trong việc đưa các vấn đề của dân vào việc lập kế hoạch. Nếu chính quyền địa phương thấy cần thiết và cam kết sử dụng kết quả VCA thì mới nên đánh giá VCA.
- Người nghèo và người dễ bị tổn thương là đối tượng dễ bị ảnh hưởng nhất trước các vấn đề xã hội bức xúc và các hiểm họa. Cần huy động tối đa và lắng nghe họ trong hầu hết các hoạt động đánh giá VCA.

Hoạt động 3. Họp triển khai với chính quyền địa phương, đại diện ban ngành, đoàn thể và đại diện các thôn (thu thập thông tin từ phía chính quyền).

Thời gian	Khoảng 2 buổi, vào ngày đầu tiên của đợt đánh giá.
Mục đích	<ul style="list-style-type: none"> - Giải thích rõ hơn mục đích và quy trình của đợt đánh giá VCA. - Thảo luận sâu các vấn đề cấp xã và cấp thôn đã được thảo luận trong các cuộc họp và các báo cáo trước, cũng như trong các tài liệu thứ cấp đoàn đánh giá thu thập được. - Phân tích các mặt về kinh tế xã hội của địa phương.

	<ul style="list-style-type: none"> - Phối hợp triển khai kế hoạch đánh giá VCA chi tiết (gồm cả việc bố trí hậu cần và chia xã thành 4 vùng dân cư (có thể là các cụm thôn/xóm/ khu dân cư).
Thành phần	<ul style="list-style-type: none"> - Các hướng dẫn viên VCA (4-5 người). - Chính quyền địa phương, đại diện phường/xã, ban ngành đoàn thể, trưởng thôn/ xóm/ khu dân cư, hiệu trưởng các trường phổ thông; y tế, đại diện các nhóm dễ bị tổn thương (do họ tự chỉ định). - Nên mời các chức sắc tôn giáo nếu tôn giáo là một phần quan trọng trong thôn/ xóm/khu dân cư và xã. - Các cán bộ đầu mối của từng khu dân cư (người hỗ trợ thông tin liên lạc và hậu cần cho nhóm đánh giá).
Nội dung hoạt động chính	<ul style="list-style-type: none"> - Họp toàn thể để thảo luận sâu về các vấn đề cơ bản nêu trong báo cáo kinh tế, văn hóa, xã hội địa phương: các khó khăn và thuận lợi. <ul style="list-style-type: none"> + Những vấn đề bức xúc: Nguyên nhân, các biện pháp đã áp dụng, + Tình hình thiên tai, thiệt hại trong những năm gần đây và các biện pháp, cơ chế ứng phó tại địa phương. - Chia 4 nhóm tập trung thảo luận, phân tích SWOT (điểm mạnh, yếu, cơ hội, thách thức) của địa phương đối với các vấn đề: <ul style="list-style-type: none"> Nhóm 1: Sinh kế, thu nhập, điều kiện sống Nhóm 2: Sức khỏe, lương thực, giáo dục Nhóm 3: Sự tự bảo vệ của cá nhân, hộ gia đình và sự bảo vệ xã hội của cộng đồng/thôn xã Nhóm 4: Tổ chức, quản lý xã hội - Các nhóm tổng kết các vấn đề nổi bật ở các địa bàn và các lĩnh vực (với của đại diện các ban ngành, đặc biệt trường học, y tế, nông nghiệp/công nghiệp, và đại diện các khu dân phố/thôn/xóm). - Các nhóm đánh giá và cán bộ đầu mối thôn/ xóm/ khu dân cư thống nhất phương án bố trí, chuẩn bị thủ tục, hậu cần, các phương tiện cần thiết cho từng ngày làm việc. - Kiểm tra khoảng cách và các điều kiện đi lại, phòng họp (các nhóm bàn bạc và tự bố trí lên kế hoạch với địa phương và cán bộ đầu mối). - Trao đổi và thống nhất chi tiết thực hiện kế hoạch theo ngày.
Đầu ra/ Kết quả mong đợi	<ul style="list-style-type: none"> - Chính quyền địa phương thống nhất kế hoạch cụ thể và biên bản cuộc họp với chính quyền địa phương. - 4 bản phân tích SWOT về Sinh kế; Sức khỏe/ Lương thực và điều kiện sống; Sự tự bảo vệ / Sự bảo vệ của xã hội ở cộng đồng; Tổ chức, quản lý xã hội ở cấp xã. - Kế hoạch chi tiết đánh giá VCA ở từng khu dân cư/ thôn xóm với đầy đủ yêu cầu thông tin cần thu thập cho từng buổi, công cụ, phân công trách nhiệm và nguồn lực, hướng dẫn triển khai, và dự kiến bảng hỏi phỏng vấn hộ dân.

	<ul style="list-style-type: none"> - Một bản đồ phường/ xã và tách nhỏ sơ đồ khu dân cư cho các nhóm đánh giá. - Đoàn đánh giá nắm được thông tin cơ bản của 4 cụm dân cư.
Phương pháp Công cụ	<ul style="list-style-type: none"> - Họp, thảo luận mở, trình bày PowerPoint (nếu có thể). - Thảo luận nhóm. - Khảo sát thực địa.
Trang thiết bị, tài liệu	<ul style="list-style-type: none"> - Các tài liệu thứ cấp, báo cáo. - Bảng viết (trắng/ đen), bút, máy ảnh, văn phòng phẩm cần thiết khác.

Thông điệp 3

- Lưu ý đại diện chính quyền địa phương và ban ngành đoàn thể sẽ không tham gia vào một số hoạt động để người dân có thể dễ dàng đưa ra ý kiến của mình
- Cán bộ đầu mối có thể cung cấp nhiều thông tin, nhưng nhiều khi cảm tính, can thiệp làm ảnh hưởng đến sự tham gia của người dân

Hoạt động 4: Họp dân tại từng thôn/ xóm/ khu dân cư để thu thập các thông tin và vẽ bản đồ.

Chú ý: tổ chức 4 cuộc tại tất cả 4 cụm dân cư/ thôn/ xóm

Thời gian	1 buổi, vào ngày thứ hai của đợt đánh giá.
Mục đích	<ul style="list-style-type: none"> - Thu thập các thông tin về bối cảnh sống, tình trạng dễ bị tổn thương và năng lực, các rủi ro và hiểm họa, các vấn đề bức xúc ở thôn/ xóm/ khu dân cư và ở xã và các đề xuất giải pháp. - Thu thập các thông tin về năng lực và tình trạng dễ bị tổn thương trước thiên tai và đề xuất biện pháp giảm nhẹ rủi ro. - Chú ý: Nếu có 4 thôn/ xóm/ khu dân cư, có thể chia các nhóm theo thôn. Nếu có nhiều hơn, cần gộp lại để vào một cụm, đảm bảo có 4 cụm/ xã.
Thành phần	<ul style="list-style-type: none"> - Nhóm đánh giá (4-5 người). - Mỗi khu dân cư mời 30-50 người dân thuộc các nhóm xã hội khác nhau (ngành nghề, giới, tuổi, tôn giáo, bao gồm người cao tuổi, người nghèo, người dễ bị tổn thương, khuyết tật v.v). - Chú ý: các cán bộ đầu mối của từng khu dân cư (người hỗ trợ thông tin liên lạc và hậu cần cho các nhóm đánh giá) chỉ tham gia hỗ trợ hậu cần, tốt nhất là không trực tiếp tham gia vào cuộc họp.

<p>Nội dung hoạt động chính</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Đại diện địa phương giới thiệu mục tiêu và thành phần nhóm đánh giá VCA với bà con, sau đó họ sẽ rút khỏi cuộc họp. - Nhóm đánh giá VCA giới thiệu, nêu mong đợi đối với cuộc họp. - Nhóm đánh giá thực hiện các công cụ nhằm thu thập thông tin tổng hợp về thôn/xóm và thông tin liên quan đến rủi ro/thiên tai. - Tất cả các nhóm thu thập và phân tích thông tin về <u>tình trạng dễ bị tổn thương, năng lực, các rủi ro và các vấn đề bức xúc của thôn/ xóm</u> + các biện pháp khắc phục theo 5 khía cạnh xã hội: Sinh kế và điều kiện sống, Dinh dưỡng và Sức khỏe, Sự tự bảo vệ của cá nhân/ gia đình, Sự bảo vệ xã hội của cộng đồng và Tổ chức xã hội/ chính quyền. - Tất cả các nhóm thu thập/phân tích thông tin về <u>tình trạng dễ bị tổn thương và năng lực ứng phó thiên tai và các cơ chế giảm nhẹ rủi ro của thôn/ xóm</u> theo 5 khía cạnh này. - Ở giai đoạn này có thể phân công các nhóm thực hiện <u>sơ đồ Venn cấp phường/ xã</u> với các vấn đề trung tâm là: Người dân, Phòng ngừa thiên tai, Trẻ em, Sinh kế hộ nghèo. - Chú ý: hướng dẫn viên VCA có thể chuyển công cụ này từ Hoạt động 4 sang Hoạt động 6.
<p>Đầu ra/ Kết quả mong đợi</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Bản đồ khu dân cư do người dân vẽ. - Các thông tin về hiểm họa thiên tai, sinh kế và các yếu tố đói nghèo, thiên tai, lịch sử có yếu tố thiên tai, và dự báo tương lai. - Các công việc của cộng đồng/ lịch xã hội có lưu ý yếu tố lương thực, sức khỏe, và dự báo xu hướng thay đổi thiên tai, dịch bệnh v.v nếu có. - Các thông tin cụ thể về mức độ dễ bị tổn thương và năng lực phòng chống đối với mỗi loại thảm họa
<p>Phương pháp Công cụ</p>	<p>Ở mỗi khu dân cư, Hướng dẫn viên VCA cần chia những người tham gia thành nhiều nhóm nhỏ từ 7-10 người để có thể sử dụng các công cụ khác nhau nhằm thu thập thông tin chung về các mặt đời sống của người dân và bối cảnh địa phương. Các công cụ này gồm lập bản đồ, phân tích sinh kế, lịch theo mùa, biểu đồ lịch sử, biểu đồ Venn, biểu đồ hiểm họa tự nhiên.</p> <p>Lưu ý sự linh hoạt trong sử dụng công cụ, đảm bảo hiệu quả, phù hợp với thời gian và sự thoải mái của người dân.</p> <p>Lưu ý tới các vấn đề về xã hội, nhóm dễ bị tổn thương, biến đổi khí hậu, đô thị v.v (như hướng dẫn trong phần Công cụ)</p>
<p>Trang thiết bị, tài liệu</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Bản đồ xã và sơ đồ các khu dân cư. - Giấy Ao, bút dạ màu, giấy màu, kéo, hồ. - Bảng viết (đen hoặc trắng), bút, máy ảnh, các văn phòng phẩm cần thiết khác. - Có thể nên sử dụng đá, hạt giống, gạch, que, v.v.

Ảnh: Họp dân tại xã Kiên Thành, Trấn Yên, Yên Bái

Thông điệp 4

- Lưu ý huy động các nhóm dễ bị tổn thương như trẻ em, phụ nữ nghèo khi áp dụng các công cụ này. Phải tạo động cơ để người dân tự thực hiện công cụ còn hướng dẫn viên không được làm hộ họ.
- Các công cụ thực hiện tại thôn/ xóm đều có cột phân tích và so sánh điểm chung và riêng so với phường/ xã

Hoạt động 5: Khảo sát thực địa, phỏng vấn hộ dân.

Tổ chức: Theo từng nhóm tại 4 khu dân cư/ thôn/ xóm

Thời gian	1 buổi, vào ngày thứ hai của đợt đánh giá
Mục đích	Thu thập các thông tin về bố trí địa bàn, nguồn lực, an sinh, điều kiện bảo vệ; trao đổi kiểm chứng các vấn đề từ thực tế quan sát tại chỗ.
Thành phần	<ul style="list-style-type: none"> - Nhóm đánh giá (4-5 người chia làm 2 – 3 tổp). - Các hộ dân được lựa chọn ngẫu nhiên - Nếu có vấn đề đặc thù cần sự bố trí (như hộ có người cao tuổi hoặc người khuyết tật), đoàn đánh giá có thể bố trí các hộ này. - Khoảng 15-20 hộ gia đình/ khu dân cư tham gia phỏng vấn ngẫu nhiên. - Cty/ đơn vị sản xuất nằm trong khu vực. - Đối với phỏng vấn hộ dân - Cán bộ đầu mối dẫn đường và giới thiệu, nhưng tốt nhất là không tham gia vào cuộc trao đổi, phỏng vấn.

Nội dung hoạt động chính	<p>Mỗi nhóm đánh giá sẽ căn cứ thời gian để chia 2-3 tốp nhỏ hoặc cùng thực hiện các hoạt động thu thập thông tin (<i>xác định rõ chi tiết thông tin cần thu thập qua khảo sát thực địa và bảng phỏng vấn hộ dân trong Kế hoạch chi tiết của từng nhóm</i>)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tốp 1 & 2: Khảo sát lát cắt, vẽ biểu đồ cắt và kiểm tra chéo bản đồ hiểm họa - Cần 1-2 cán bộ đầu mối dẫn đường. Dọc đường, phỏng vấn ngẫu nhiên để hỏi thêm thông tin khoảng 5-10 hộ dân. - Tốp 3 & 4: Phỏng vấn hộ dân: ngẫu nhiên khoảng 10-15 hộ dân.
Đầu ra/ Kết quả mong đợi (<i>cho từng nhóm ở từng thôn/xóm/khu dân cư</i>)	<ul style="list-style-type: none"> - Khái quát phân bố trong cộng đồng thông qua các bản vẽ lát cắt (khảo sát lát cắt) và quá trình lập bản đồ. - Các ghi chép phỏng vấn hộ dân và hiểu biết của các hộ gia đình về các vấn đề của cộng đồng, về sinh kế, lương thực, bảo vệ gia đình, mạng lưới xã hội v.v - Ảnh chụp thực địa và hộ dân.
Phương pháp Công cụ	<ul style="list-style-type: none"> - Nhóm đánh giá chia thành nhóm nhỏ từ 1-2 người để có thể sử dụng các công cụ khác nhau nhằm thu thập thông tin chung về các mặt đời sống của người dân và bối cảnh địa phương: - Thảo luận nhóm bán cấu trúc, điều tra cắt ngang, quan sát trực tiếp, phỏng vấn sâu. - Lưu ý tới các vấn đề về xã hội, nhóm dễ bị tổn thương, biến đổi khí hậu, đô thị v.v (như hướng dẫn trong phần Công cụ)
Trang thiết bị, tài liệu	<ul style="list-style-type: none"> - Bản đồ xã và sơ đồ các khu dân cư. - Máy ảnh, dụng cụ đo đạc, văn phòng phẩm cần thiết khác.

Ảnh: Thăm hộ dân

Thông điệp 5

Có nhiều điều đáng quan tâm nhưng đã quá quen với người dân cộng đồng nên người dân không nêu lên. Tuy nhiên điều đó vẫn quan trọng trong đánh giá VCA và người bên ngoài phát hiện được thông qua quan sát (ví dụ trẻ suy dinh dưỡng, phụ nữ lao động nặng, nhà ở ọp ẹp, môi trường chất lượng kém v.v).

Hoạt động 6. Họp nhóm đặc thù: học sinh, phụ nữ nghèo, và người dân sống tại khu vực dễ bị tổn thương tại từng thôn/ xóm/ khu dân cư.

Tổ chức: 4 khu dân cư/ thôn/ xóm

Thời gian	1 buổi, vào ngày thứ ba của đợt đánh giá.
Mục đích	Thu thập các thông tin cơ bản và bổ sung, làm rõ các thông tin thu thập từ cộng đồng. Nhấn mạnh các vấn đề về lương thực, sức khỏe, sinh kế và phúc lợi xã hội.
Thành phần	<ul style="list-style-type: none"> - 4-5 hướng dẫn viên VCA (chia làm 3-4 tổp đánh giá tại 4 khu dân cư) <i>Thành phần mời dưới đây chỉ là dự kiến. Nhóm đánh giá sẽ thống nhất về các nhóm vào ngày đầu tiên đánh giá VCA</i> - Tổp 1: Khoảng 20-30 phụ nữ nghèo. - Tổp 2: Mỗi trường tiểu học, THCS khoảng 20-30 học sinh. Nếu nghỉ hè, 20-30 cháu/khu dân cư (10-14 tuổi). - Tổp 3: Khoảng 10-20 người làm nghề thu nhập thấp, công nhân/tiểu thương nghèo hoặc người khuyết tật v.v. - Tổp 4: Khoảng 10 hộ ở địa bàn cụm dân cư dễ bị tổn thương do thiên tai (ví dụ những người sống ven sông)
Nội dung hoạt động chính	<p>Các tổp sẽ họp riêng để đánh giá các vấn đề chung và thiên tai từ quan điểm của tổp đó.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tổp 1: thảo luận về sinh kế, lương thực, sức khỏe, gia đình và các vấn đề giới và xã hội. - Tổp 2: thảo luận nhóm với trẻ em về vấn đề chăm sóc trẻ em, các vấn đề và hiểm họa mà các em đang gặp phải và các biện pháp (trẻ em vẽ tranh). - Tổp 3: thảo luận về sinh kế, lương thực, sức khỏe, gia đình và các vấn đề giới và xã hội. - Tổp 4: thảo luận về những vấn đề cấp thiết nhất của họ. <p>Các hướng dẫn viên VCA cần quyết định trước một số chủ đề. Tuy nhiên không được gạt bỏ các chủ đề do các nhóm nêu lên.</p> <p>Các nhóm xác định vấn đề bức xúc cần quan tâm nhất, và phân tích nguyên nhân và đề xuất giải pháp. Có thể gộp thành 2 nhóm.</p>

Đầu ra/ Kết quả mong đợi	<ul style="list-style-type: none"> - Xác định và phân tích được 2 vấn đề bức xúc nhất và các nguyên nhân dựa vào các cây vấn đề (1 cây vấn đề về rủi ro thiên tai). - Các giải pháp do các nhóm đề xuất. - Hiểu biết về “các rủi ro hiểm họa” của trẻ em và các giải pháp đề xuất thông qua các tranh vẽ của trẻ.
Phương pháp Công cụ	<ul style="list-style-type: none"> - Thảo luận nhóm theo chủ đề (giấy A0). - Hướng dẫn trẻ em thảo luận, vẽ tranh. - Phân tích Cây vấn đề.
Trang thiết bị, tài liệu	Giấy A0, bút dạ, giấy màu, kéo, hồ dán, các văn phòng phẩm khác.

Thông điệp 6

- Trong thảo luận nhóm tập trung có thể có nhiều ý kiến rất khác nhau. Tất cả các ý kiến đều cần được tôn trọng và ghi chép lại.
- Hãy để trẻ em nói và tiến hành công việc – Người lớn không nên bày vẽ, can thiệp.
- Tiếng nói của trẻ em cần được đưa vào trọng tâm trong các hoạt động kế tiếp.

Hoạt động 7. Tổng hợp, phân tích thông tin thông tin, chuẩn bị kiểm chứng với xã hoặc thôn/ xóm/ khu dân cư.

Tổ chức: 4 tốp đánh giá VCA phân tích độc lập các thông tin thu thập được

Thời gian	1 buổi, vào ngày thứ ba của đợt đánh giá.
Mục đích	Tổng hợp, đúc rút các thông tin đã thu thập được và chuẩn bị cho việc kiểm chứng với cộng đồng.
Thành phần	- Nhóm đánh giá tự làm (4-5 người).
Nội dung hoạt động chính	<ul style="list-style-type: none"> - Tổng hợp thông tin thu thập được vào các bảng tổng hợp ma trận cấp độ thôn/ xóm/ khu dân cư và cấp xã - Mô tả tình hình chung, xác định các vấn đề bức xúc nhất của từng thôn/ xóm/ khu dân cư và liệt kê các giải pháp do người dân tham gia đề xuất. - Mô tả tình trạng rủi ro thiên tai của từng thôn/ xóm/ khu dân cư và các giải pháp do người dân tham gia đề xuất. - Tập hợp thông tin để xây dựng bảng tổng hợp đánh giá các vấn đề bức xúc, rủi ro chung, rủi ro do thiên tai và các hiểm họa cấp phường/ xã.
Đầu ra/ Kết quả mong đợi	- Bảng tổng hợp khả năng và tình trạng dễ bị tổn thương chung của khu dân cư theo 5 khía cạnh xã hội.

	<ul style="list-style-type: none"> - Bảng tổng hợp các vấn đề và hiểm họa. - Bảng tổng hợp khả năng và tình trạng dễ bị tổn thương đối với các loại hình thiên tai của khu dân cư. - Bảng tổng hợp SWOT của cả Phường/xã dựa trên 5 khía cạnh xã hội dựa trên thông tin của đại diện chính quyền địa phương, thông tin do dân cung cấp và phân tích của nhóm đánh giá.
Phương pháp Công cụ	<ul style="list-style-type: none"> - Tổng hợp, phân tích thông tin. - Thảo luận nhóm, trao đổi mở. - Powerpoint. <p>Lưu ý tới các vấn đề về xã hội, nhóm dễ bị tổn thương, biến đổi khí hậu, đô thị v.v trong phân tích, tổng hợp thông tin (như hướng dẫn trong phần Công cụ).</p>
Trang thiết bị, tài liệu	<ul style="list-style-type: none"> - Các tài liệu thông tin thứ cấp. - Biên bản cuộc họp, các tài liệu, bản vẽ, ghi chú thu thập trong các ngày trước. - Giấy khổ A0, bút dạ, giấy màu, hồ dán, các văn phòng phẩm cần thiết khác. - Máy chiếu, máy tính (nếu dùng PowerPoint)

Thông điệp 7

- Cần phân định thông tin nào là tổng hợp từ ý kiến của bà con, thông tin nào do phân tích của nhóm đánh giá. Có thể hướng dẫn viên quan sát và phát hiện ra vấn đề trong khi người dân tại cộng đồng không nhận thấy.
- Có những vấn đề chỉ ở một khu dân cư, có những vấn đề phổ biến. Các vấn đề đó đều cần được tổng hợp thành vấn đề của phường/ xã.
- Đây là hoạt động then chốt vì kết quả chuẩn bị sẽ là cơ sở cho tổng hợp, phân tích thông tin cuối cùng phục vụ Báo cáo đánh giá VCA và kế hoạch giảm nhẹ.

Hoạt động 8. Họp dân tại từng thôn/ xóm để kiểm chứng các thông tin và phân tích, tổng hợp trên.

Tổ chức: 4 cuộc họp tại 4 khu dân cư

Thời gian	1 buổi, vào ngày thứ tư của đợt đánh giá.
Mục đích	Kiểm chứng, tổng kết thông tin, đúc kết vấn đề - xác định và xếp hạng các rủi ro, các đề xuất giảm nhẹ rủi ro.
Thành phần	<ul style="list-style-type: none"> - Nhóm đánh giá từ 4-5 người (chia thành 4 tốp đánh giá tại 4 khu dân cư). - Mỗi khu dân cư mời 30-50 người dân thường thuộc các nhóm xã hội

	khác nhau (ngành nghề, giới, tuổi, tôn giáo, bao gồm người cao tuổi, người nghèo, người dễ bị tổn thương, khuyết tật v.v). Lưu ý: Chủ yếu mời những người khác với nhóm họp dân buổi đầu nhưng cùng tiêu chí lựa chọn (Hoạt động 4).
Nội dung hoạt động chính	<ul style="list-style-type: none"> - Các hướng dẫn viên cử đại diện cho tốp của mình trình bày các kết quả thảo luận, khảo sát qua 3 ngày thu thập thông tin trước: Các bảng tổng hợp, ảnh minh họa, danh mục các vấn đề. - Trao đổi, bàn bạc, hiệu chỉnh, bổ sung. - Thống nhất và xếp hạng vấn đề xã hội chung, xếp hạng rủi ro và rủi ro trong bối cảnh chung. - Thống nhất các đề xuất, sáng kiến giảm nhẹ rủi ro. - Đề xuất kế hoạch thực hiện
Đầu ra/ Kết quả mong đợi	<ul style="list-style-type: none"> - Các bảng tổng hợp của hoạt động 7 được hoàn chỉnh, thống nhất. - Bảng tổng hợp xếp hạng ưu tiên và các đề xuất giải pháp.
Phương pháp Công cụ	<ul style="list-style-type: none"> - Trình bày PowerPoint trên máy chiếu (nếu có thể). - Thảo luận mở, thảo luận bán cấu trúc - Thảo luận nhóm về việc xếp hạng và các giải pháp sẽ áp dụng. Có thể chia tốp để thực hiện. - Các công cụ xếp hạng.
Trang thiết bị, tài liệu	<ul style="list-style-type: none"> - Các tài liệu thông tin thứ cấp. - Biên bản cuộc họp, các tài liệu, bản vẽ, ghi chú thu thập trong các ngày trước. - A0, bút dạ, giấy màu, kéo, hồ dán, văn phòng phẩm cần thiết khác. - Máy chiếu và máy tính (nếu dùng PowerPoint).

Ảnh: Tổng hợp, phân tích thông tin từ những công cụ đã thực hiện

Thông điệp 8

- Hầu hết các ý kiến/vấn đề đưa thường liên quan, đan chéo nhau chứ không thuộc về một mảng nào riêng biệt nào cả, cứ để người dân đưa ra ý kiến ở bất kỳ nội dung trao đổi nào rồi đưa vào chỗ phù hợp nhất.
- Có thể vấn đề người dân đưa ra không liên quan gì đến thiên tai hoặc hoạt động của Hội CTĐ cả vì họ luôn quan tâm nhiều đến cuộc sống hàng ngày hơn. Cần để họ tự tin xác định ưu tiên của họ và đừng làm ảnh hưởng đến xu hướng của cuộc họp.

Hoạt động 9. Tổng hợp thông tin, xếp hạng rủi ro, tổng hợp và xếp hạng ưu tiên đề xuất giải pháp của các thôn/ xóm/ khu dân cư thành kế hoạch giảm nhẹ rủi ro tổng quát cấp phường/ xã.

Tổ chức: Đoàn đánh giá cùng phối hợp thực hiện

Thời gian	1 buổi, vào ngày thứ tư của đợt đánh giá.
Mục đích	Tổng hợp, phân tích, đúc kết các thông tin đã thu thập được về toàn bộ các mặt đời sống cộng đồng, các vấn đề chung, các rủi ro do thiên tai, xếp hạng của người dân và chuẩn bị cho việc báo cáo với chính quyền địa phương.
Thành phần	Cả đoàn đánh giá cùng thực hiện. Nếu cần có thể mời thêm 1 số cán bộ đầu mối để bổ sung thông tin.
Nội dung hoạt động chính	<ul style="list-style-type: none"> - Các hướng dẫn viên phân tích, đánh giá các thông tin của từng khu dân cư/ thôn/ xóm và tổng hợp, hoàn thiện thông tin 4 ngày đánh giá vào các bảng tổng hợp xây dựng từ Hoạt động 7 và Hoạt động 8. - Xây dựng Kế hoạch chuyển đổi/ giảm nhẹ rủi ro “mở” dựa trên việc xác định vấn đề rủi ro, xếp hạng vấn đề, cây vấn đề (nguyên nhân), các đề xuất giải pháp (mở - để ngỏ phần ai/ bao giờ làm và nguồn lực cho việc thực hiện). - Chuẩn bị cho buổi họp vận động chính sách và xác lập cam kết với chính quyền địa phương.
Đầu ra/ Kết quả mong đợi	<ul style="list-style-type: none"> - 1 Bảng tổng hợp SWOT của cả phường/ xã phân tích 5 khía cạnh xã hội đã được kiểm chứng/hoàn thiện cho các khu dân cư. - Bảng tổng hợp các vấn đề bức xúc, các hiểm họa và nguy cơ. - 1 Bảng tổng hợp tình trạng dễ bị tổn thương và khả năng của tất cả các khu dân cư theo 5 khía cạnh xã hội. - Bảng tổng hợp tình trạng dễ bị tổn thương và khả năng đối với các loại hình thiên tai của các khu dân cư. - 1 Bảng đề xuất kế hoạch Chuyển đổi vấn đề/ Giảm nhẹ rủi ro “mở” tổng hợp giải pháp do người dân đưa ra. - Kết quả của 4-5 công cụ được lựa chọn để minh họa trước chính quyền địa phương. - Kế hoạch điều hành ngày báo cáo/ vận động chính sách cuối cùng.

Phương pháp Công cụ	Họp, thảo luận mở, trình bày PowerPoint (nếu có thể) Lưu ý tới các vấn đề về xã hội, nhóm dễ bị tổn thương, biến đổi khí hậu, đô thị v.v trong việc tổng hợp.
Trang thiết bị, tài liệu	Máy chiếu, máy tính, biên bản cuộc họp, các tài liệu, bản vẽ, ghi chú thu thập trong các ngày trước.

Thông điệp 9

- Đôi khi kết quả phân tích cuối cùng rất đơn giản, nhưng phần lớn là chứa nhiều bất ngờ.
- Các phân tích, tổng hợp này sẽ phải đối diện với thách thức về phản hồi của chính quyền và các ban ngành, thậm chí của chính đại diện các khu dân cư – Cần chia sẻ nó một cách trung lập nhất có thể và tránh thảo luận về tính đúng đắn của phân tích.

Hoạt động 10. Họp báo cáo kết quả/ vận động chính sách với chính quyền địa phương, đoàn thể và đại diện các thôn/ xóm nhằm đối thoại và đúc rút, hoàn chỉnh kế hoạch giảm thiểu rủi ro.

Tổ chức: Đoàn đánh giá và địa phương phối hợp thực hiện tại cấp phường/xã

Thời gian	1 buổi, vào ngày thứ năm của đợt đánh giá
Mục đích	Làm chính quyền địa phương chú ý tới nhu cầu của những người dân ở cơ sở và sử dụng phân tích trong quy hoạch xã.
Thành phần	<ul style="list-style-type: none"> - Các hướng dẫn viên VCA (4 - 5 người) - Đại diện chính quyền địa phương, ban ngành, đoàn thể, các trưởng thôn/xóm. Đại diện UBND huyện. - Hiệu trưởng các trường phổ thông; mẫu giáo: + Đại diện các nhóm dễ bị tổn thương (phụ nữ nghèo, người cao tuổi v.v) - Các cán bộ đầu mối của từng khu dân cư (người hỗ trợ thông tin liên lạc và hậu cần cho đoàn đánh giá)
Nội dung hoạt động chính	<p>Đoàn đánh giá VCA báo cáo kết quả đánh giá tình hình chung, năng lực và tình trạng dễ bị tổn thương của cộng đồng nói chung và năng lực và tình trạng dễ bị tổn thương trước hiểm họa và thiên tai. Báo cáo xếp hạng rủi ro, ý kiến đề xuất biện pháp của cộng đồng</p> <ul style="list-style-type: none"> - Trình bày bảng tổng hợp kế hoạch mở với đầu mục hoạt động đề xuất. - Trao đổi, bổ sung các thông tin, - Cùng thảo luận, hoàn thiện bảng kế hoạch Chuyển đổi vấn đề/ kế hoạch giảm nhẹ rủi ro: các hoạt động, thời gian, nguồn lực, phân công trách nhiệm (ngắn/ trung/ dài hạn và ưu tiên); - Thảo luận về cam kết của Chính quyền địa phương và sự tham gia, hỗ trợ và giám sát của Hội CTĐ

Đầu ra/ Kết quả mong đợi	<ul style="list-style-type: none"> - Các bảng tổng hợp chuẩn bị cho cuộc họp báo cáo này được hoàn thiện. - Kế hoạch chuyển đổi/ giảm nhẹ được hoàn thiện. - Cam kết và đồng thuận của Chính quyền địa phương và Hội CTĐ tỉnh/ huyện. - Kế hoạch giám sát Ủy ban Nhân dân thực hiện kế hoạch giảm nhẹ rủi ro.
Phương pháp Công cụ	Họp, thảo luận mở, trình bày PowerPoint (nếu có thể).
Trang thiết bị, tài liệu	Máy chiếu, máy tính, máy ảnh, biên bản cuộc họp, các tài liệu, bản vẽ, ghi chú thu thập trong các ngày trước.

Thông điệp 10

- Chính quyền địa phương đôi khi rất dễ dàng đồng ý với mọi kết quả đánh giá, nhưng thực sự không muốn hoặc không biết sử dụng thế nào.
- Cần có một chiến lược vận động chính sách cụ thể tại mỗi địa bàn tổ chức VCA cùng với kế hoạch giám sát/hỗ trợ chính quyền địa phương đồng thuận với phương pháp đánh giá có sự tham gia của người dân cũng như sử dụng kết quả VCA .
- Nếu chưa đạt được điều đó, ít nhất đợt đánh giá VCA cũng giúp cộng đồng, người dân nâng cao được nhận thức về tình trạng của họ và chủ động suy nghĩ về việc giảm nhẹ rủi ro, bảo vệ bản thân, gia đình và cộng đồng an toàn hơn.

Ảnh: Họp báo cáo kết quả với đại diện chính quyền và người dân

Hoạt động 11. Hoàn chỉnh báo cáo VCA (gồm cả kế hoạch giảm thiểu rủi ro) cấp phường/xã/khu dân cư**Tổ chức: Đoàn đánh giá và địa phương phối hợp thực hiện**

Thời gian	1 buổi, vào ngày cuối cùng của đợt đánh giá và hoàn thiện, gửi Chính quyền địa phương khoảng 1 tuần sau đợt đánh giá.
Mục đích	Hoàn chỉnh báo cáo VCA và kế hoạch giảm nhẹ rủi ro.
Thành phần	Đoàn đánh giá VCA và Hội CTĐ của tỉnh/ huyện.
Nội dung hoạt động chính	Hoàn thiện báo cáo cuối cùng dựa trên các báo cáo của địa phương, tài liệu thứ cấp, các công cụ VCA, bảng tổng hợp thông tin của quá trình đánh giá, các buổi họp triển khai, vận động chính sách.
Đầu ra/ Kết quả mong đợi	<ul style="list-style-type: none"> - Báo cáo VCA gửi địa phương. - Các phụ lục: các công cụ, các bảng tổng hợp (đánh máy lại); ảnh chụp các công cụ. - Nếu chính quyền xã đồng ý thì sẽ đăng tải Báo cáo VCA trên trang web của Hội CTĐ Việt Nam và Ban Chỉ huy Phòng chống Lụt bão Trung ương .
Phương pháp Công cụ	Báo cáo.
Trang thiết bị, tài liệu	Máy tính, biên bản cuộc họp, các tài liệu, bản vẽ, ghi chú thu thập trong các ngày trước.

Thông điệp 11

Chính quyền địa phương có thể tự hào vì có được báo cáo về tình hình địa phương dựa trên các nguyên tắc dân chủ ở cơ sở. Địa phương cũng có thể sử dụng báo cáo này một cách hiệu quả để kêu gọi tài trợ, hỗ trợ ở các đơn vị liên quan vì nó mang tính dựa vào cộng đồng.

Hoạt động 12. Theo sát việc sử dụng kết quả VCA, đôn đốc và hỗ trợ địa phương thực hiện các biện pháp đưa ra trong kế hoạch giảm thiểu rủi ro

Tổ chức: Hội CTĐ tỉnh/huyện, xã và địa phương phối hợp thực hiện

Thời gian	Ngay sau khi hoàn thành đợt đánh giá VCA, tốt nhất là cùng với chính quyền địa phương thực hiện kế hoạch giảm nhẹ rủi ro.
Mục đích	Đảm bảo địa phương sẽ sử dụng kết quả đánh giá VCA, và hỗ trợ họ thực hiện các hoạt động trong Kế hoạch chuyển đổi/ giảm nhẹ rủi ro.
Thành phần	Hội CTĐ tỉnh/huyện, xã và chính quyền xã phối hợp thực hiện.
Nội dung hoạt động chính	<ul style="list-style-type: none"> - Xây dựng và thống nhất về kế hoạch giám sát, hỗ trợ với xã - Việc liên lạc, tiếp xúc và họp với chính quyền địa phương .
Đầu ra/ Kết quả mong đợi	<ul style="list-style-type: none"> - Chính quyền địa phương lồng ghép kế hoạch giảm nhẹ rủi ro vào kế hoạch kinh tế xã hội của địa phương . - Chính quyền địa phương thực hiện các hoạt động được đề xuất trong kế hoạch giảm nhẹ rủi ro.
Phương pháp Công cụ	Họp, thảo luận mở. Giám sát, khảo sát thực tế. Công văn, thông tin liên lạc.
Trang thiết bị, tài liệu	Báo cáo VCA (gồm cả Kế hoạch giảm nhẹ rủi ro).

Thông điệp 12

Đoàn đánh giá VCA chỉ đến làm việc ở cộng đồng một vài ngày. Người dân và chính quyền địa phương ở lại. Cần thận trọng, không để gây ra căng thẳng trong xã. Bên cạnh đó, phải bày tỏ rõ ràng ý định của bạn và đừng tạo ra những kỳ vọng mà bạn không thể thực hiện được.

Ảnh: Hội CTĐ vẫn theo sát địa phương sau đánh giá VCA

CHƯƠNG 7: CÁC CÔNG CỤ ĐÁNH GIÁ VCA

7.1 Khái quát về các công cụ sử dụng trong đánh giá VCA

Có nhiều công cụ khác nhau phục vụ việc đánh giá có sự tham gia được các tổ chức dựa trên kinh nghiệm làm việc với cộng đồng. Một số công cụ chính thường được Hội CTĐ Việt Nam sử dụng trong các chương trình của Hội cũng như được nhiều tổ chức khác sử dụng ở Việt Nam như sau:

- Các công cụ thu thập thông tin

TT	Công cụ	Hiểm họa	Tình trạng dễ bị tổn thương	Năng lực
1	Nghiên cứu các dữ liệu thứ cấp	√	√	√
2	Quan sát trực tiếp	√	√	√
3	Thảo luận nhóm tập trung	√	√	√
4	Lập bản đồ	√	√	
5	Điều tra cắt ngang	√	√	√
6	Hồ sơ lịch sử cộng đồng	√	√	√
7	Phương pháp hình dung và phác họa về lịch sử bằng hình ảnh	√		
8	Lịch theo mùa	√	√	√
9	Sơ đồ Venn			√

Bảng 7: Công cụ thu thập thông tin

- Các công cụ phân tích và phát triển

TT	Công cụ	Hiểm họa	Tình trạng dễ bị tổn thương	Năng lực
1	SWOT	√	√	√
2	Phân tích sinh kế	√	√	√
3	Cây vấn đề	√	√	√
4	Xếp hạng	√	√	√
5	Lập kế hoạch bằng khung logic	√	√	√

Bảng 8: Công cụ phân tích thông tin

- Vận động chính sách: các cuộc gặp, cuộc vận động, cùng lên tiếng, thuyết trình, v.v.

Tuy nhiên, việc quyết định sử dụng một công cụ nào đó lại phụ thuộc vào mục tiêu của dự án cũng như các nguồn lực sẵn có để tiến hành VCA. Trước khi chúng ta sử dụng các công cụ, cần phải trả lời các câu hỏi sau:

1. Bạn muốn thu thập thông tin gì từ VCA?
2. Có các yêu cầu gì về thời gian? Cộng đồng có rảnh rỗi trong thời gian đó không?
3. Bạn có thành thực để thực hiện công cụ không?
4. Chi phí của quá trình VCA như thế nào, và chúng ta có đủ tất cả các nguồn lực không?
5. Có bao nhiêu hướng dẫn viên CTĐ tham gia vào quá trình?
6. Các hướng dẫn viên đã được đào tạo để tiến hành VCA chưa và có đủ kỹ năng để phân tích thông tin không?
7. Cần các loại tập huấn nào?
8. Liệu VCA giúp được gì trong việc xây dựng các mối quan hệ chặt chẽ với cộng đồng?

Các quan tâm chính và việc chuẩn bị cho các công cụ VCA

- VCA là một quá trình chứ không phải là một sản phẩm. Việc áp dụng các công cụ không phải là lý do chính để tiến hành VCA. Các công cụ là một trong một số phương tiện để thu thập, phân tích thông tin và các ứng dụng sau đó.
- Quá trình VCA có thể chứa đựng bất ngờ, không lường trước được; các ưu tiên của cộng đồng có thể không khớp với các kỳ vọng hoặc các thể mạnh chương trình của Hội Chữ thập đỏ Việt Nam ở địa phương. Dù sao VCA vẫn phải cho cộng đồng có cơ hội nêu lên những vấn đề mà bản thân họ ưu tiên.
- Các thành viên của cộng đồng phải xếp hạng ưu tiên các vấn đề vì họ là người biết các vấn đề đó ảnh hưởng như thế nào đến cuộc sống của họ. Cần sử dụng các dữ liệu thứ cấp để kiểm tra chéo các kết quả.
- Hỏi các câu hỏi mở. Mặc dù bạn có thể cảm thấy mình đã biết được câu trả lời, hãy để cho các thành viên của cộng đồng tự trả lời, bạn có thể không biết được toàn bộ câu trả lời cho tình huống cụ thể này.
- Cần nhận thức được tác động của quyền lực, như việc người dân không muốn cung cấp toàn bộ câu trả lời khi có mặt đại diện của chính quyền địa phương. Cần nghiên cứu các mối quan hệ giữa những người tham dự cuộc họp. Hướng dẫn viên cần hỏi các câu hỏi tập trung vào mục tiêu của cuộc họp. Có thể ưu tiên trình tự phát biểu trong cuộc họp (nếu không thể tổ chức các cuộc họp riêng, ví dụ đầu tiên là người khuyết tật, tiếp đến là phụ nữ, rồi nam giới), điều này cho phép tất cả mọi người đều có tiếng nói.
- Các hướng dẫn viên chỉ hỗ trợ trong quá trình VCA và thu thập thông tin. Không được gây ảnh hưởng hoặc áp đặt ý kiến của bạn cho cộng đồng.
- Phải chú ý đến các phong tục, truyền thống và tôn giáo ở địa phương. Sử dụng các từ ngữ phù hợp và dễ hiểu đối với cộng đồng địa phương.
- Phải bảo đảm tất cả các nhóm dễ bị tổn thương đều tham gia (nam giới, phụ nữ, người cao tuổi, trẻ em, người khuyết tật, người bị nhiễm HIV/AIDS) và phải khuyến khích họ tham gia đầy đủ và để cho họ phát biểu ý kiến của họ.
- Phải đảm bảo sự tham gia đầy đủ của người dân trong thu thập và phân tích thông tin để đi tới kết quả.

Tốt nhất nên kết hợp một số công cụ để thu thập thông tin. Ví dụ, bạn có thể tiến hành thảo luận nhóm và trực tiếp quan sát cách thức những người tham gia tương tác với nhau. Thực ra trực quan có hiệu quả hơn khi sử dụng kết hợp với các công cụ khác như phỏng vấn bán cấu trúc do các cuộc phỏng vấn cho phép bạn khẳng định các quan sát của mình.

7.2 Cách sử dụng các công cụ VCA

7.2.1 Các công cụ thu thập thông tin

NGHIÊN CỨU CÁC DỮ LIỆU THỨ CẤP

Cái gì: Thu thập và nghiên cứu số liệu thống kê và thông tin về tình hình ở một cộng đồng trước khi tiến hành đánh giá tình trạng đề bị tổn thương và khả năng. Phải có cả dữ liệu về các nhóm dễ bị tổn thương, biến đổi khí hậu và bối cảnh đô thị.

Tại sao: Để thiết kế một kế hoạch giảm nhẹ cộng đồng và để xác định những thông tin bổ sung cần thu được từ đánh giá tình trạng đề bị tổn thương và năng lực. Việc này cũng phục vụ cho mục đích theo dõi và đánh giá kế hoạch hoặc dự án giảm nhẹ để biết được tác động của việc can thiệp.

Khi nào: Trước khi tiến hành VCA

Ai: Các hướng dẫn viên VCA

Cách thức thực hiện:

i/. Có thể thu thập các dữ liệu thứ cấp về cộng đồng như sau:

- Lên kế hoạch về thông tin bạn cần thu thập. Không nên giới hạn các nguồn thông tin thứ cấp ở các tài liệu về bản thân cộng đồng, mà cần bao gồm các nguồn thông tin ở bên ngoài có thể có ích cho VCA. Có thể là các bản đồ rủi ro hoặc thông tin về biến đổi khí hậu và những thay đổi trong sử dụng đất có thể ảnh hưởng đến dòng chảy của sông, các kế hoạch cơ sở hạ tầng, v.v.
- Xác định các nguồn thông tin đa dạng như văn phòng UBND xã, Ban phòng chống lụt bão của xã, huyện; thư viện cộng đồng, báo chí, văn phòng tổ chức quần chúng, các tổ chức phi chính phủ, các cơ quan kỹ thuật, cũng như những người hiểu biết trong cộng đồng.
- Rà soát lại các dữ liệu bạn đang có về cộng đồng và xác định xem cần bổ sung thông tin gì.
- Phân tích dữ liệu này và xác định cần thu thập thêm thông tin gì trong cộng đồng trong quá trình VCA. Cần kiểm chứng các thông tin thứ cấp tại hiện trường.

ii/. Các thông tin thu thập được từ việc nghiên cứu dữ liệu thứ cấp từ các nguồn khác nhau sẽ cho ấn tượng ban đầu về cộng đồng và vấn đề mà cộng đồng đang phải đối mặt. Thông tin này giúp cho việc diễn giải chính xác và thiết lập các mối quan hệ giữa kết quả thu được từ các công cụ khác. Nguồn thứ cấp và việc kiểm chứng các thông tin thu được rất quan trọng. Cần chia sẻ các thông tin thứ cấp thu thập được với cộng đồng trong các cuộc họp thôn cũng như ở văn phòng ủy ban để kiểm tra tính xác thực và đúng đắn.

Lưu ý đặc biệt đến các nhóm dễ bị tổn thương:

- Xác định số phụ nữ, trẻ em (theo nhóm tuổi, phân chia thành nam/ nữ, người khuyết tật và người cao tuổi) từ văn phòng ủy ban nhân dân xã.
- Địa vị xã hội của người cao tuổi, phụ nữ và người khuyết tật và báo cáo cụ thể của các tổ chức quần chúng. Hội Phụ nữ có thể cung cấp thêm thông tin về phụ nữ, các hoạt động của họ và những vấn đề mà họ đang gặp phải.
- Các dịch vụ chuyên môn hiện có cho phụ nữ, trẻ em, người khuyết tật và người cao tuổi.

Lưu ý đặc biệt đến biến đổi khí hậu:

Cần kết hợp thông tin từ các nguồn thông tin thứ cấp, thông tin khoa học với các thông tin sơ cấp thu thập từ người dân địa phương trong quá trình VCA để xây dựng được một bức tranh rõ hơn về mối quan hệ giữa biến đổi khí hậu toàn cầu và tác động của nó ở địa phương theo thời gian.

- Xác định thông tin quan trọng về thời tiết/ tác động của các đợt thảm họa, các hệ quả ở cấp độ huyện và tỉnh (trong đó có cả các xã sẽ đánh giá VCA) của các đợt thảm họa này để thu thập và phân tích các tài liệu liên quan như bài báo, nghiên cứu, báo cáo. Các thông tin này có thể nhấn mạnh tác động của các xu hướng đối với nông nghiệp, nguồn nước và các sinh kế khác, v.v.
- Các tài liệu khoa học dự báo xu hướng khí hậu trong vùng và khả năng tác động.
- Các bản đồ, bản vẽ, sơ đồ địa lý và kinh tế xã hội.

Lưu ý đặc biệt đến bối cảnh đô thị/ miền núi:

- Dữ liệu thứ cấp có thể cho một cái nhìn bao quát tốt về sự hình thành, di dân, mật độ và phân bố dân số ở khu vực. Có thể thu thập các tài liệu này từ chính quyền cấp xã hoặc huyện.

QUAN SÁT TRỰC TIẾP

Cái gì: quan sát một cách hệ thống các vật thể, con người, sự việc, mối quan hệ, sự tham gia và ghi chép những quan sát này. Cần quan tâm làm thế nào để quan sát các nhóm dễ bị tổn thương.

Tại sao: để hiểu biết tốt hơn về tình hình của xã, đặc biệt về những điều khó diễn đạt bằng lời nói.

Khi nào: Trong khi khởi động quá trình VCA, khi bạn bắt đầu thâm nhập cộng đồng, và trong khi đánh giá để kiểm tra chéo thông tin truyền miệng. Sau đó sẽ phân tích các quan sát này (ví dụ cách thức nam giới và phụ nữ tham gia vào các cuộc họp cộng đồng).

Ai: Các hướng dẫn viên VCA

Cách thức thực hiện: Trước hết cần ghi nhớ mục đích của bạn ở cộng đồng, các chỉ số bạn có thể đánh giá thông qua quan sát trực tiếp. Ví dụ hệ thống nước sạch trong cộng đồng? Hầu hết người dân có được sử dụng nó không? v.v.

Đoàn hỗ trợ cần quan sát một cách hệ thống các vật thể, con người, sự việc, mối quan hệ, sự tham gia của người dân và ghi chép những quan sát này. Công việc này cung cấp cho chúng ta một bức tranh rõ nét hơn về tình hình thảm họa/ hiểm họa, đặc biệt về những điều khó diễn đạt bằng lời nói. Đây là một cách kiểm tra chéo thông tin truyền miệng.

Dưới đây là một số vấn đề cần lưu ý khi quan sát trực tiếp:

Về cơ sở hạ tầng:

- Hệ thống thoát nước - sẵn có, kiểu loại, tình trạng hoạt động.
- Xây dựng - thiết kế kiến trúc, cự ly gần, loại vật liệu, nơi trú ẩn.
- Hệ thống thoát nước - có hay không, bể phốt, giếng thu tiêu nước, đường ống cống thoát nước.
- Các công trình tiện ích - điện, nước, điện thoại.
- Cơ sở hạ tầng - đê kè, các trạm y tế, đồn cảnh sát, đường xá/giao thông, bưu điện.

Về các công trình địa điểm công cộng và tình trạng dễ bị tổn thương

- Trường học - việc bảo dưỡng trường học và các công trình tiện ích.
- Sân chơi - không có các lan can bảo vệ, chỉ có một lối ra.
- Cây xăng - rò rỉ, không có vòi nước chữa cháy.
- Ao hồ - nước tù đọng.
- Nhà thờ, đền chùa - kết cấu yếu, nhà gỗ cũ kỹ.

Về tình hình kinh tế-xã hội

- Kết cấu nhà cửa - các ngôi nhà và công trình công cộng có chất lượng kết cấu tốt hay kém.
- Môi trường - môi trường xung quanh có sạch sẽ và không có mầm mống của hiểm họa không?
- Cơ cấu gia đình - là gia đình hạt nhân hay có bố mẹ già, con cháu chăm sóc cho nhau?
- Mật độ nhà trên một khu đất - có chật chội không? Các hoạt động vui chơi giải trí.
- Điều kiện sống, thể hiện ở việc: a. Trẻ em được nuôi đủ chất hay suy dinh dưỡng, nhà ở quá chật chội; b. Trẻ em trong độ tuổi đi học được cấp sách tới trường hay phải ở nhà; c. Có người lớn ở nhà với trẻ em hay không?

Về lối sống:

- Thói quen hằng ngày
- Cơ cấu gia đình
- Giao lưu cộng đồng

- Năng lực
- Kỹ năng
- Áp dụng cho việc gìn giữ gia đình
- Nhà cửa để ở/hội họp
- Các nhóm, các nhà lãnh đạo có tổ chức

Lưu ý đặc biệt đến các nhóm dễ bị tổn thương

Quan sát trực tiếp là cách tốt nhất để thu thập thông tin về giới, đặc biệt là phụ nữ, trẻ em, người cao tuổi, người khuyết tật, dân tộc thiểu số v.v. Các hướng dẫn viên VCA cần quan sát kỹ các nhóm dễ bị tổn thương và hành vi của họ. Quan sát này sẽ giúp ích cho việc huy động họ vào phần còn lại của quá trình VCA. Khi quan sát các nhóm dễ bị tổn thương cần quan tâm tới một số điều quan trọng sau đây:

- Địa vị phụ nữ trong cộng đồng và các điều kiện kinh tế của họ;
- Các phụ nữ tuổi cao và thói quen hàng ngày của họ.
- Số trẻ em bé và môi trường cho trẻ, sân chơi, nhà trẻ, v.v.
- Những người khuyết tật và các công trình tiện ích để họ tham gia vào cộng đồng hàng ngày.
- Sự có mặt của các nhóm dân tộc thiểu số.

Lưu ý đặc biệt đến biến đổi khí hậu:

Nhìn chung có nhiều khả năng các cộng đồng thường hay chịu thảm họa sẽ phải chịu tác động của biến đổi khí hậu ở Việt Nam. Quan sát chung có thể giúp các hướng dẫn viên VCA nắm bắt được tình hình biến đổi khí hậu. Một cách đơn giản là quan sát và chỉ ra những thay đổi. Hãy sử dụng các thông tin bạn vừa thu thập được về biến đổi khí hậu và thông tin phỏng vấn những người cao tuổi. Có dấu hiệu rõ ràng về biến đổi khí hậu không? Liệu những người cao tuổi có thể chỉ ra những thay đổi theo thời gian, nếu như chúng không rõ ràng (như bờ biển bị xói lở hay mức nước lũ mới cao hơn)?.

Lưu ý đặc biệt đến bối cảnh đô thị

Quan sát trực tiếp có thể giúp các hướng dẫn viên VCA nhận biết sự phân biệt và tình hình chung của dân cư về sinh kế: khu vực này là một thị trường nhộn nhịp hay thất nghiệp cao? Các biện pháp sinh kế chính là gì? Những chênh lệch lớn giữa người giàu và người nghèo (về điều kiện sống), đoàn kết cộng đồng (thái độ, hành vi).

Các hướng dẫn viên cần lưu ý

Để đảm bảo hiệu quả của quan sát trực tiếp, tốt nhất hướng dẫn viên lập một danh mục kiểm tra gồm các nội dung họ cần quan sát. Các thông tin thu thập cho quan sát trực tiếp phải bổ trợ cho các thông tin được thu thập từ việc nghiên cứu dữ liệu thứ cấp.

Cần giao nhiệm vụ quan sát những thứ cụ thể cho các thành viên trong nhóm đánh giá, mặc dù tất cả các thành viên đều phải quan sát mọi mặt vì làm như vậy sẽ đảm bảo quan sát được mọi mặt.

Cộng đồng sẽ kiểm chứng kết quả của hoạt động này. Cần ghi chép và hệ thống hóa các thông tin để giúp cho việc kiểm chứng đầy đủ các thông tin cùng với cộng đồng.

THẢO LUẬN NHÓM ĐẶC THÙ

Cái gì: Đây là một công cụ thu thập thông tin định tính có sự hướng dẫn của một hướng dẫn viên. Người tham gia có hoàn cảnh giống nhau và thường là có cùng chuyên môn. Họ do quan tâm hoặc vì nghề nghiệp nên tham gia vào vấn đề thảo luận. Mặc dù thảo luận có thể tập trung vào một chủ đề cụ thể, các thành viên của nhóm có thể tự do phát biểu cùng lúc về vấn đề đó. Ví dụ có thể thảo luận nhóm tập trung về các vấn đề của phụ nữ, trẻ em, sức khỏe, khuyết tật, v.v.

Tại sao: Để thu thập thông tin (chung hoặc cụ thể), phân tích vấn đề, tình trạng dễ bị tổn thương, khả năng và các quan niệm của nhóm người trong cộng đồng. Mỗi nhóm có kinh nghiệm riêng về các loại vấn đề khác nhau trong cộng đồng. Thảo luận nhóm đặc thù hiệu quả nhất khi tiến hành với một nhóm nhỏ có kinh nghiệm giống nhau về một vấn đề (như những người hiểu biết về nước và vệ sinh).

Khi nào: Sau khi bắt đầu gặp gỡ cộng đồng và đánh giá thông qua quan sát trực tiếp.

Ai: Các hướng dẫn viên VCA.

Cách thức thực hiện: Tốt nhất là tiến hành thảo luận nhóm đặc thù trong một nhóm có kinh nghiệm giống nhau về một vấn đề (như những người hiểu biết về nước và vệ sinh). Cần tiến hành theo các bước sau đây:

- Xác định các nhóm khác nhau cho từng thảo luận nhóm dựa trên các mục tiêu của dự án.
- Chuẩn bị các vấn đề chính trước. Cần khuyến khích một hoạt động nhóm tập trung với các nhóm dễ bị tổn thương để VCA có sự tham dự của mọi thành phần.
- Hỏi các câu hỏi mở (cái gì, tại sao, ai, khi nào, bằng cách nào, bạn muốn nói cái gì, còn cái gì nữa không?). Hình thức bán cấu trúc đảm bảo bạn không bỏ qua thông tin, đồng thời, nó linh hoạt và cho phép các thành viên của cộng đồng có thể nêu lên những gì họ muốn nói.
- Sử dụng các phương pháp mô tả hình ảnh để ghi chép các thông tin trong thảo luận. Tốt nhất là sử dụng các tập giấy khổ lớn và ghi chép từng cuộc thảo luận trước cộng đồng. Sử dụng băng ghi âm rất có lợi, tuy nhiên nó có thể gây ngại, bất tiện nề.
- Nên tìm cách huy động các nhóm người khác nhau. Tiếng nói của các nhóm dễ bị tổn thương rất quan trọng và cần phải tổ chức các phần thảo luận riêng cho từng nhóm dễ bị tổn thương.

Lưu ý đặc biệt đến các nhóm dễ bị tổn thương

Các hướng dẫn viên phải chú ý đến vấn đề giới khi tổ chức một cuộc thảo luận nhóm tập trung. Phải lập lịch thảo luận nhóm riêng với các nhóm dễ bị tổn thương. Điều này giúp hiểu được các vấn đề cụ thể của họ. Trong phần thảo luận chung thường không chú ý đầy đủ đến tiếng nói của các nhóm này và do vậy có thể dẫn đến một kết luận VCA không thỏa đáng. Đối với từng thảo luận tập trung, phải quan tâm đặc biệt tới trẻ em, người cao tuổi và người khuyết tật. Dưới đây là một số câu hỏi mẫu cho từng nhóm.

Các câu hỏi mẫu cho thảo luận nhóm tập trung

Có thể dùng những câu hỏi mẫu sau đây để hướng dẫn khi tiến hành các cuộc thảo luận nhóm tập trung:

- *Bạn có cảm nghĩ gì về cộng đồng của bạn? Hãy liệt kê các điểm mạnh và điểm yếu?*
- *Nhóm của các bạn lo ngại nhất về điều gì? Các nhóm khác nhau sẽ có những cách nhìn khác nhau đối với lĩnh vực kinh nghiệm của họ.*
- *Có phải tất cả các bạn cùng sống trong một xã/ thôn hay không và các bạn đã sống trong cộng đồng đó được bao lâu rồi?*
- *Theo bạn có thể làm gì để giải quyết những vấn đề đang xảy ra với bạn?*
- *Cộng đồng của bạn có những cơ sở hạ tầng gì? Những công trình đó thuộc sở hữu chung của cả cộng đồng hay của các cá nhân?*
- *Cộng đồng đã sử dụng các nguồn lực (các khu vực an toàn, tàu bè, v.v) trong đợt bão lũ vừa qua như thế nào?*
- *Có những hướng dẫn gì về công tác xây dựng hay coi nới nhà cửa?*
- *Bạn lấy ở đâu ra a) nước sử dụng cho ăn uống, b) nước giặt giũ, c) nước tắm?*
- *Những ai sống trong gia đình bạn? a) tuổi, b) giới tính, c) mối quan hệ?*
- *Bạn cảm thấy sống ở khu vực này như thế nào?*
- *Bạn hãy mô tả cơ cấu gia đình bạn và bạn lo chu cấp cho gia đình bạn như thế nào?*
- *Nếp sống của gia đình bạn trước và sau khi xảy ra hiểm họa như thế nào?*
- *Cuộc sống thường nhật của bạn có những thay đổi lớn như thế nào sau khi xảy ra hiểm họa?*
- *Các nhóm khác nhau phản ứng thế nào đối với các thảm họa vừa qua?*
- *Chính quyền xã có vai trò gì?*
- *Trong cộng đồng có nhà trẻ không? Ai là người chăm sóc trẻ em?*
- *Trong cộng đồng của bạn có các hệ thống cảnh báo sớm nào?*

Các quan tâm chính trong thảo luận nhóm tập trung với trẻ em

- Phải luôn đảm bảo lợi ích tốt nhất cho trẻ em.
- Không được bắt buộc trẻ phải tham gia - việc tham gia phải tự nguyện. Cần khuyến khích các trẻ tham gia và tham gia nhiều hơn.
- Trẻ em có thể thấy thoải mái trong nhóm cùng lứa tuổi hơn là trong nhóm có người lớn tham gia.
- Cần phải nhẫn nại; Không hỏi nhiều câu hỏi cùng một lúc.
- Cho phép trẻ em nói ra suy nghĩ của mình và sau đó hỏi thêm.
- Chú ý lắng nghe những gì trẻ nói.
- Không ngắt lời trẻ
- Nếu trẻ em đang thảo luận một chủ đề, đừng đưa thêm chủ đề khác để thảo luận cùng một lúc.
- Xác định những trẻ nào có vai trò chi phối nhóm để quản lý những trẻ này một cách phù hợp.
- Không nên hướng cho trẻ bằng cách gợi ý - hãy để trẻ tự do nói và không chịu ảnh hưởng của quan điểm của bạn.
- Sử dụng các câu hỏi mở như ai, cái gì, tại sao, ở đâu, như thế nào khi phỏng vấn trẻ em.
- Sử dụng các dụng cụ trực quan để thu hút tham gia khi phỏng vấn trẻ em.
- Tạo cơ hội cho trẻ em bày tỏ cảm giác/ suy nghĩ sử dụng các phương pháp khác nhau, ví dụ như vẽ tranh hoặc đóng kịch và đối thoại.
- Đánh giá câu trả lời của trẻ em: đây là sự thực, ý kiến hay là lời đồn đại?

Các quan tâm chính trong thảo luận nhóm tập trung với người cao tuổi

- Người cao tuổi là nguồn cung cấp thông tin tốt nhất về lịch sử các vấn đề mà cộng đồng phải đối mặt.
- Hãy bày tỏ sự kính trọng và để họ có đủ thời gian để trả lời.
- Hãy tiến hành thảo luận với người cao tuổi ở không gian thoáng đãng và môi trường thuận tiện.
- Phải có các câu hỏi về truyền thống, cơ chế ứng phó truyền thống trong các thảm họa khác nhau.
- Phải mời cả phụ nữ và nam giới tham gia.
- Mức độ thống nhất trong cộng đồng hiện nay và vai trò của người cao tuổi trong phát triển cộng đồng.
- Vai trò của Mặt trận Tổ quốc, Hội Phụ nữ và Hội Người cao tuổi trong phát triển công tác cộng đồng.

Các quan tâm chính trong thảo luận nhóm tập trung với người khuyết tật

- Sự chấp nhận và vị trí của các cá nhân khuyết tật trong gia đình và cộng đồng? Họ hòa nhập như thế nào trong đời sống kinh tế, xã hội và chính trị ở cộng đồng?
- Nghề nghiệp chính của những người khuyết tật (gồm cả quy mô công việc và việc làm)?
- Các khó khăn đối mặt với những người có những dạng khuyết tật khác nhau (trong các thảm họa trước đây)?
- Các nguyên nhân chính làm người dân và người khuyết tật thất bại, không xử lý được các thảm họa một cách hiệu quả?
- Xác định các yêu cầu cụ thể của người khuyết tật và giải pháp có thể áp dụng (các phương tiện hỗ trợ, mạng hỗ trợ xã hội, v.v.)?
- Quy mô tiếp cận đối với các dịch vụ chuyên môn và dịch vụ phổ biến cho người khuyết tật (y tế, giáo dục, sơ tán, cảnh báo sớm, cứu trợ, v.v.) ở cấp làng xã?
- Xác định các thiết chế địa phương hoạt động trong lĩnh vực khuyết tật?
- Huy động người khuyết tật tham gia vào việc giảm nhẹ rủi ro thảm họa (như thành viên của lực lượng đặc nhiệm)?
- Các sáng kiến ứng phó của người khuyết tật để xử lý thảm họa?
- Có tồn tại hệ thống cảnh báo sớm cho người khuyết tật không?
- Người khuyết tật có được ưu tiên trong tìm kiếm, cứu hộ và sơ tán không?
- Có ưu tiên cho người khuyết tật trong quá trình phân phát viện trợ không?

Trong khi phỏng vấn người khuyết tật, nên trực tiếp nói với họ khi nào có thể, và nên nhờ các thành viên trong gia đình hoặc người chăm sóc họ trợ giúp khi cần. Cần lưu ý những điều sau đây:

- Đánh giá tác động của thảm họa có thể xảy ra đối với người khuyết tật và gia đình của họ, để xác định xem một gia đình có người bị khuyết tật có dễ bị tổn thương hơn những gia đình khác không.
- Đánh giá xem người khuyết tật có nhận thức được quyền của họ không?
- Đánh giá xem người khuyết tật có khả năng tiếp cận với các nhà cung cấp dịch vụ không (các thiết bị, chương trình hỗ trợ)?
- Người khuyết tật có nhận được dịch vụ nào không trong thảm họa vừa qua? Loại hình dịch vụ nào?
- Người khuyết tật sẽ cần gì khi có thảm họa?
- Năng lực của người khuyết tật: người khuyết tật đã, đang và sẽ ứng phó với thảm họa như thế nào, và họ có năng lực gì để tích cực đóng góp vào phòng chống thảm họa (xác định loại nhiệm vụ liên quan đến quản lý thảm họa mà người khuyết tật có thể thực hiện)?

Lưu ý đặc biệt đến biến đổi khí hậu:

- Cần liên hệ cụ thể giữa biến đổi khí hậu với chủ đề thảo luận về cuộc sống thường nhật, sinh kế, sức khỏe trong thảo luận nhóm tập trung (như nhóm phụ nữ, nhóm người cao tuổi). Có thể hỏi về xu thế/ thay đổi khí hậu, tác động có thể gây ra đối với đời sống cộng đồng, người dân địa phương thích ứng với nó như thế nào để duy trì sinh kế và cải thiện sức khỏe, v.v.
- Thảo luận về các hiểm họa và tình trạng dễ bị tổn thương cần đề cập đến “các hiểm họa trong tương lai” hoặc sự hiểu biết về các hiểm họa tiềm tàng có thể xảy ra trong khu vực hoặc bất kỳ dự báo về khả năng xuất hiện các thảm họa trong tương lai và sinh kế dựa vào thiên nhiên (nông nghiệp, nghề cá, nuôi trồng thủy sản, v.v.)
- Thảo luận nhóm trẻ em có thể có phần vẽ tranh về “hiểm họa thông thường và hiểm họa trong tương lai”

Lưu ý đặc biệt đến bối cảnh đô thị:

Các nhóm xã hội đa dạng với sinh kế khác nhau ở đô thị có thể gây khó khăn cho thảo luận nhóm tập trung trong bối cảnh đô thị. Các khó khăn này có thể liên quan đến việc sử dụng thời gian khác nhau (người dân có giờ làm việc khác nhau); hoặc việc đạt được sự thống nhất giữa các nhóm khác nhau. Bên cạnh đó sự đoàn kết trong cộng đồng đô thị có thể khác với cộng đồng nông thôn truyền thống.

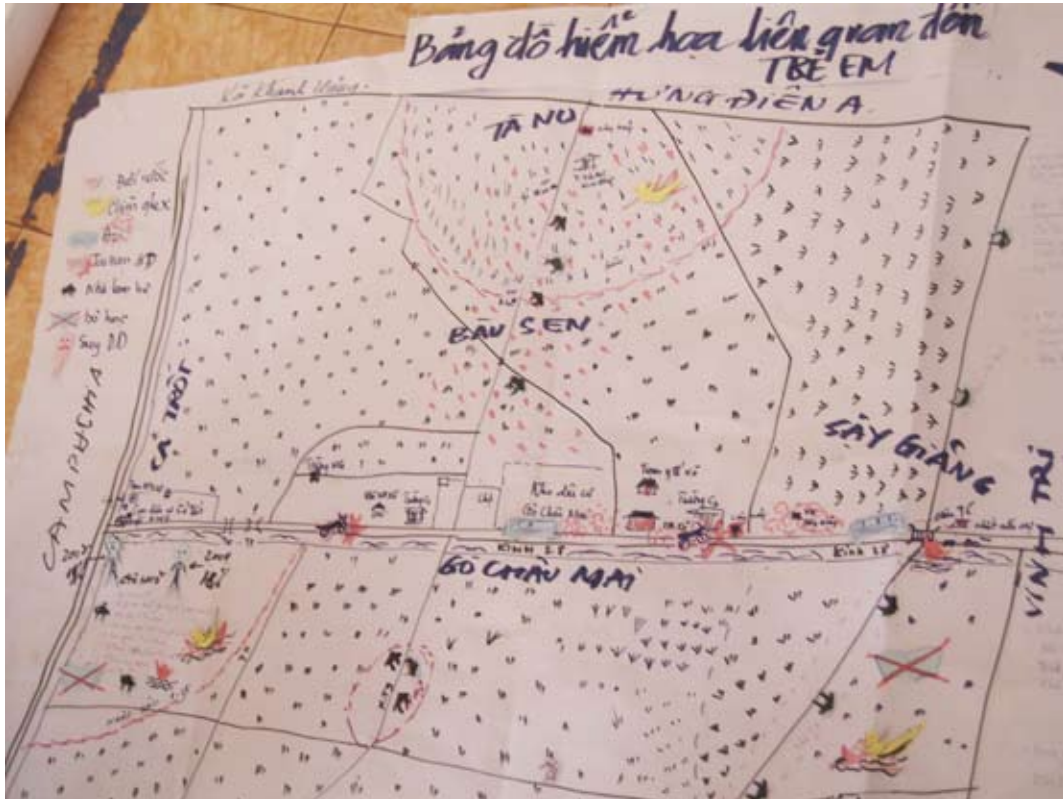
Lưu ý đặc biệt đến bối cảnh miền núi:**Các hướng dẫn viên lưu ý**

Cần xây dựng bảng hỏi liên quan đến 5 hợp phần: sinh kế, các điều kiện sống, sự tự bảo vệ, sự bảo vệ của xã hội và tổ chức quản lý xã hội.

Cần hiểu rõ các yêu cầu luật lý và quy định ở địa phương và các thủ tục cho phép làm việc với trẻ em và nhóm thiểu số.

Ở miền núi (nơi hầu hết các nhóm dân tộc thiểu số sinh sống), thảo luận nhóm tập trung phải tính đến các vấn đề về văn hóa và ngôn ngữ, do có thể có một số nhóm dân tộc thiểu số sống trong cùng một xã. Lý tưởng là lập các nhóm nhỏ dân tộc thiểu số và thảo luận cụ thể hơn và sâu hơn. Sau đó có thể chia sẻ thảo luận này với nhóm lớn hơn.

LẬP BẢN ĐỒ

Cái gì: Lập bản đồ giúp xác định phân bố không gian của các khía cạnh cụ thể của môi trường. Có thể đó là các đường ranh giới truyền thống, nơi ở, khu vực trồng trọt hay khu vực đánh bắt cá. Đây là một công cụ tiện lợi trợ giúp cộng đồng xây dựng, ghi chép và tổ chức và trình bày thông tin về môi trường xung quanh họ. Các bản đồ cho phép minh họa một vấn đề một cách đơn giản và nhanh chóng và có thể là một công cụ quy hoạch. Các bản đồ rất có ích bởi mọi thành viên cộng đồng tham gia có thể đóng góp và kiểm tra tính chính xác của thông tin. Điều này giúp xây dựng tổng quan các đặc điểm chính của khu vực về mặt không gian.

Tại sao: Bản đồ hỗ trợ truyền thông và khích lệ các thảo luận về các vấn đề quan trọng trong cộng đồng. Có 3 loại bản đồ có ích cho VCA là:

- Bản đồ hiểm họa - trình bày các khu vực trong và gần cộng đồng có thể chịu ảnh hưởng của một hiểm họa.

Ví dụ: Bản đồ vùng lũ chỉ ra các khu vực có thể bị ngập lụt.

- Bản đồ rủi ro - trình bày các vị trí của một hiểm họa tiềm tàng và tình trạng dễ bị tổn thương của cộng đồng, như nhà cửa không chắc chắn có thể bị phá hủy hoặc các nơi người dân không thể thoát ra được v.v.

Ví dụ: Bản đồ rủi ro cho trẻ em gồm các giếng khơi không có nắp đậy, các tuyến đường vắng người qua lại, cầu tre sập đổ, ao hồ có thể gây chết đuối v.v.

- Bản đồ rủi ro và nguồn lực - trình bày các nơi có thể xảy ra hiểm họa, tình trạng dễ bị tổn thương của cộng đồng, các rủi ro và nguồn lực trong cộng đồng, gồm cả các khả năng, điều kiện tốt như những nơi tập trung an toàn, các điểm sơ cấp cứu, thông báo loa đài, trống và chuông cảnh báo của làng. Bản đồ về nguồn lực giới cho thấy những khác biệt về giới trong việc sử dụng và kiểm soát nguồn lực để xác định khả năng tiếp cận và kiểm soát nguồn lực.

Khi nào: Trong phân tích hiểm họa và tình trạng dễ bị tổn thương ở thôn xóm.

Ai: Thành viên của cộng đồng (như trưởng thôn là người nắm vững số nhà cửa và địa điểm, chức sắc tôn giáo, người cao tuổi, người khuyết tật, đại diện ban ngành đoàn thể - Ban chăm sóc bà mẹ và trẻ em, Hội nông dân, Hội ngư nghiệp v.v.) cùng với các hướng dẫn viên và đại diện của cơ quan quản lý đất đai.

Cách thức thực hiện: Người dân cộng đồng phải lập bản đồ. Các hướng dẫn viên sẽ giúp họ xác định các nguyên tắc cơ bản trong lập bản đồ. Cần tiến hành theo các bước sau đây:

i/ Quyết định cần lập loại bản đồ nào (tham khảo mục tiêu của VCA và các kết luận từ việc thu thập dữ liệu thứ cấp)

- Mời cả phụ nữ và nam giới (kể cả trẻ em, và đại diện của những nhóm dễ bị tổn thương) là người biết về khu vực và sẵn sàng chia sẻ kinh nghiệm của họ.
- Chọn một nơi phù hợp (mặt đất, sàn nhà, giấy) và phương tiện (gậy, đá, hạt giống, bút chì, phấn) cho bản đồ.
- Yêu cầu các thành viên của cộng đồng có mặt để cử một hoặc hai thành viên của nhóm để vẽ bản đồ.
- Giúp người dân bắt đầu vẽ (nhưng nhớ phải để cho họ tự vẽ lấy bản đồ). Bắt đầu từ vẽ vị trí hiện tại của họ trên bản đồ, hoặc hỏi họ có mốc địa lý nào quan trọng để họ vẽ từ đó không.

ii/ Các thành viên của cộng đồng phải thống nhất về các chi tiết trước khi họ bổ sung chúng vào bản đồ. Quy tắc lập bản đồ trong VCA là bắt đầu bằng các thông tin chung, sau đó bổ sung các chi tiết cụ thể. Các bước đầu là vẽ đường ranh giới của xã/ thôn và xác định hướng của bản đồ. Hỏi cộng đồng về hướng mặt trời mọc và lặn để giúp họ xác định hướng Đông và hướng Tây và giúp họ tìm ra các tọa độ.

- Bước tiếp theo là vẽ đường chính, đường nội bộ lối mòn, sông suối, đây sẽ là xương sống của bản đồ.
- Sau khi đã vẽ được phần khung này, bổ sung các chi tiết như trường học, trạm xá, nhà cửa, nơi ở của những người dễ bị tổn thương, v.v. Có thể sử dụng kỹ thuật chồng lớp bản đồ để trình bày các loại thông tin khác nhau.

Lưu ý đặc biệt huy động các nhóm dễ bị tổn thương trong lập bản đồ

Trong việc lập bản đồ, cần tập trung vào cách thức nam giới và phụ nữ vẽ để minh họa quan điểm và mô tả hiểu biết của họ về thôn/xóm của mình. Một khu vực có thể quan trọng hơn đối với nhóm này, ít quan trọng đối với nhóm khác, và nhóm khác nữa có thể ít khi đến đó. Cũng có thể đề nghị nam giới và phụ nữ xây dựng các bản đồ riêng để cung cấp thông tin so sánh về nguồn lực, các vấn đề ưu tiên, mối quan tâm và vấn đề mà họ đang đối mặt. Cần kiểm tra kỹ lưỡng các thông tin này trước khi kết hợp chúng lại.

Bên cạnh đó, việc huy động các nhóm dễ bị tổn thương như người cao tuổi, trẻ em và người khuyết tật cung cấp một cái nhìn sâu sắc có ý nghĩa quan trọng về cách thức áp dụng các kế hoạch giảm nhẹ có kết hợp nhiều nhu cầu và mối quan tâm đa dạng. Đối với các nhóm dễ bị tổn thương cần quan tâm tới những điều sau đây:

Người cao tuổi

- Xác định các hộ gia đình có người cao tuổi.
- Các phương tiện cho người cao tuổi như xe đẩy và các công cụ vận chuyển khác khi cần sơ tán.
- Những nơi trú ẩn an toàn nào có thể dành cho người cao tuổi? Có các điều kiện vệ sinh và nước sạch cho người cao tuổi? Nhà vệ sinh có thuận tiện cho họ không?

Người khuyết tật¹⁶

Cần xác định địa điểm của người khuyết tật trong cộng đồng để sơ tán họ trong các trường hợp khẩn cấp. Trong khi lập bản đồ, các hướng dẫn viên phải khơi gợi thảo luận với người khuyết tật và cộng đồng để xác định;

- Người khuyết tật di chuyển từ chỗ này sang chỗ khác như thế nào trong các hoạt động hàng ngày và khi xảy ra trường hợp khẩn cấp?
- Người sử dụng xe đẩy, nạng và những người khiếm thị có thể sử dụng các cơ sở hạ tầng cơ bản hiện nay (như các điểm sơ tán, trường học, đền chùa, trạm xá, đập, cầu, nơi trú ẩn v.v.) hay không?
- Các tuyến sơ tán có thuận tiện, dễ tiếp cận và an toàn không? Nếu không, làm thế nào khắc phục để có thể sử dụng được chúng?
- Xác định các hộ gia đình có người khuyết tật sống.

Trẻ em¹⁷

Trẻ em là nguồn thông tin quan trọng trong lập bản đồ nhờ đầu óc sáng tạo và tính tò mò của trẻ trong việc diễn giải sự vật theo cách của trẻ. Để huy động trẻ em vào việc lập bản đồ, có thể làm theo các bước sau đây:

- Mang đến 3 mẫu bản đồ cơ sở. Giải thích cho các em rằng các bản đồ cơ sở biểu diễn các thông tin cơ bản về cộng đồng như đền chùa, nhà thờ, các nơi công cộng, nhà cửa, đường xá, v.v.
- Chia các em thành 3 nhóm và phát cho mỗi nhóm một bản đồ cơ sở. Yêu cầu các em nhìn vào bản đồ và xem bản đồ đó trình bày các thông tin gì.
- Yêu cầu từng nhóm trình bày kết quả của mình, sau đó tóm tắt các thông tin ở bản đồ cơ sở.
- Yêu cầu tất cả các em lập một bản đồ cơ sở cho cộng đồng, sử dụng tập giấy khổ lớn hoặc bìa các-tông và bút chì màu, làm trong 30 phút.
- Cùng các em xác định các hiểm họa thường xuyên xảy ra ở cộng đồng. Đánh dấu trên bản đồ cơ sở các khu vực địa lý chịu ảnh hưởng của từng loại hiểm họa cụ thể.
- Yêu cầu một đại diện cho mỗi nhóm trình bày kết quả và tóm tắt phần trình bày, có lưu ý đến các thông tin về các nơi công cộng, nguồn lực, nhà của lãnh đạo cộng đồng v.v.

¹⁶

Handicap International

¹⁷

Save the Children

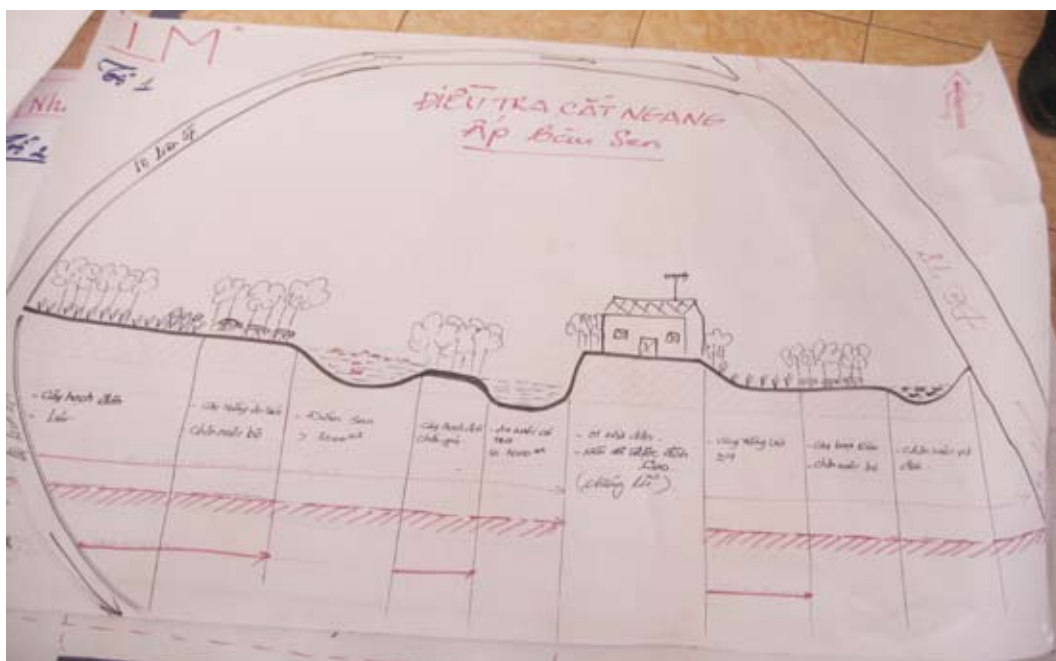
- Chỉ ra rằng mọi em đều có thể tham gia lập một bản đồ cơ sở vì các em đều là thành viên của cộng đồng.
- Kiểm tra chéo tính chính xác của thông tin trong bản đồ với những người am hiểu trong cộng đồng để chỉnh sửa cho phù hợp

Lưu ý đặc biệt đến biến đổi khí hậu

Trong khi lập bản đồ, yêu cầu các thành viên của cộng đồng rà soát lại bản đồ phác thảo và đánh dấu các thay đổi diễn ra trong những năm qua. Có thể là các thay đổi về sạt lở bờ biển/ bờ sông, di dời nhà cửa, thay đổi các vùng nông nghiệp và khu vực đánh bắt cá. Khi người tham gia đã đánh dấu các thay đổi này trên bản đồ, yêu cầu họ giải thích về các thay đổi và ghi chép các thay đổi này. Điều này sẽ được sử dụng trong phân tích kết quả chung của VCA.

Lưu ý đặc biệt đến bối cảnh đô thị

Quá trình lập bản đồ cũng phải rà soát và đánh dấu mức độ tạm thời của các nhóm di động như thợ xây, người bán hàng rong, lao động thủ công, cụ thể là nơi ở và nơi kinh doanh của họ, các công trình phúc lợi công cộng, v.v.

Lưu ý đặc biệt đến bối cảnh miền núi:

Bản đồ cần chỉ ra nhóm người dân tộc gắn với các phong tục và sinh kế cụ thể

KHẢO SÁT LÁT CẮT

Cái gì: Đi thị sát một cách có hệ thống cùng với những đối tượng cung cấp thông tin chính xuyên qua cộng đồng để tìm hiểu bố trí trong cộng đồng gồm khoảng cách giữa các địa điểm chính, các lối ra vào và các khu đất đang sử dụng thông qua quan sát, hỏi han, lắng nghe và xây dựng một sơ đồ lát cắt của cộng đồng.

Tại sao:

- Cho phép hình dung các mối quan hệ qua lại giữa môi trường vật lý và các hoạt động của con người theo không gian và thời gian.
- Xác định các khu vực nguy hiểm, địa điểm sơ tán, các nguồn lực của địa phương được sử dụng trong giai đoạn khẩn cấp, các khu đất đang sử dụng, v.v...
- Xác định các vấn đề và tìm kiếm cơ hội.
- Hướng dẫn viên VCA có thể quan sát và có những phát hiện mà người dân địa phương đôi khi không nhận ra. Ví dụ một vấn đề về môi trường (người dân đã sống quá lâu và quen thuộc với nó nên họ có thể không thấy đó là vấn đề).

Khi nào: Sau bước đầu phân tích bản đồ cộng đồng.

Ai: Các hướng dẫn viên VCA cùng với từ một nhóm từ 6 đến 10 thành viên của cộng đồng đại diện cho lát cắt ngang của khu vực.

Cách thức thực hiện:

- Dựa vào bản đồ cộng đồng (bản đồ này phải xác định tuyến đường phù hợp nhất để tiến hành khảo sát lát cắt), lựa chọn một hoặc một vài đường cắt ngang.
- Lựa chọn một nhóm từ 6 đến 10 người đại diện và trình bày mục đích.
- Trong quá trình đi thị sát, dành thời gian tiến hành các cuộc phỏng vấn ngắn gọn và không chính thức ở các địa điểm khác nhau trong phần cắt ngang.
- Tập trung tìm hiểu các vấn đề như sử dụng đất, nguy cơ xảy ra các thảm họa cụ thể, việc thuê đất và cả những thay đổi về môi trường để vẽ sơ đồ lịch sử cắt ngang.
- Tiến hành khảo sát lát cắt cùng với đại diện của các nhóm dễ bị tổn thương và gia đình họ.

Lưu ý đặc biệt đến các nhóm dễ bị tổn thương:

Khi tiến hành điều tra cắt ngang, cần huy động sự tham gia và trao đổi với cả nam giới và phụ nữ. Quan sát tình trạng dễ bị tổn thương và khả năng của nam giới và phụ nữ. Bên cạnh đó, tìm hiểu xem người cao tuổi và người khuyết tật sống trong cộng đồng ra sao. Những quan sát và thảo luận ngay tại hiện trường này sẽ cho các thông tin sơ cấp và một cái nhìn tổng thể về cộng đồng. Nó cũng giúp nhận biết các vấn đề cần điều tra thêm trong các cuộc họp nhóm.

Lưu ý đặc biệt đến biến đổi khí hậu

Khảo sát lát cắt có thể giúp các hướng dẫn viên VCA hiểu sâu hơn về những thay đổi về môi trường như về dự trữ nước ngầm và các dấu hiệu của các thảm họa hay ảnh hưởng của khí hậu đối với dân cư, đồng ruộng, như mực nước lũ, vụ mùa v.v.

Lưu ý đặc biệt tới bối cảnh đô thị

Khảo sát lát cắt cần phản ánh mật độ dân cư trên lát cắt và có thể cả sinh kế của họ. Các hướng dẫn viên nên hỏi kiểm tra chéo với người dân địa phương sống dọc theo lát cắt để làm rõ các vấn đề không nhìn thấy được.

Lưu ý đặc biệt về miền núi

Ở vùng núi, khó tiến hành điều tra cắt ngang vì phải đi bộ xa. Tuy nhiên ở vùng này, khảo sát lát cắt có thể giúp hướng dẫn viên hiểu tốt hơn về địa điểm. Cần tính tới cách mô tả khoảng cách, đo lường và các mối nguy hiểm ở địa phương do cộng đồng có thể có sự diễn giải khác. Ví dụ việc đi bộ từ thôn xóm đến trung tâm xã trong 3 giờ đồng hồ có thể là gần đối với người dân địa phương.

HỒ SƠ LỊCH SỬ CỘNG ĐỒNG

Cái gì: Công cụ này này nêu bật các *xu hướng* và *mốc chính* trong lịch sử của thôn/ xã mà các hộ gia đình cho rằng có tác động tích cực hoặc tiêu cực đối với sinh kế của họ. Nên tiến hành công cụ này kết hợp với hồ sơ lịch sử thảm họa.

Tại sao:

- Để hiểu biết sâu về các hiểm họa trong quá khứ, những thay đổi về bản chất, cường độ và diễn biến của chúng .
- Để hiểu hiện trạng trong cộng đồng (các mối liên hệ giữa các hiểm họa và tình trạng dễ bị tổn thương).
- Để nâng cao nhận thức của người dân về những thay đổi này.

Khi nào: Có thể tiến hành công cụ này sau khi lập xong bản đồ cộng đồng.

Ai: Các hướng dẫn viên và thành viên cộng đồng, bao gồm các nhóm dễ bị tổn thương. Người cao tuổi thường có thông tin lịch sử tốt về cộng đồng và có thể cung cấp thông tin để lập hồ sơ lịch sử thảm họa.

Cách thức thực hiện:

i/ Lên kế hoạch cho một cuộc thảo luận nhóm và mời những người cung cấp thông tin chính tham dự (người cao tuổi, lãnh đạo, và giáo viên). Mời càng nhiều người tham gia càng tốt, đặc biệt là thanh niên.

ii/ Lập các bảng như ví dụ dưới đây:

Năm	Sự kiện	Nhận xét đặc biệt
1930	Dân di cư từ cao nguyên tập hợp ở khu vực	
1945	Cách mạng giải phóng dân tộc, chính thức thành lập xã	
2011	Chính phủ <u>có kế hoạch</u> xây dựng khu công nghiệp lớn ở xã	Ghi chú: Hồ sơ lịch sử cộng đồng cũng phản ánh các kế hoạch trong tương lai

Bảng 9: Ví dụ về hồ sơ lịch sử cộng đồng

Lập hồ sơ lịch sử theo mốc 10 năm một, hoặc dựa trên các thời điểm đặc biệt (thành lập xã, cách mạng, thảm họa nghiêm trọng, v.v.)

Hồ sơ thiên tai/ thảm họa là một phần của hồ sơ lịch sử

Năm	Thảm họa	Tác động	Cơ chế ứng phó
1969	Bão	52 người chết, 200 căn nhà bị sập	Hỗ trợ từ bên ngoài
1999	Lũ lụt	35 người chết, 100 căn nhà bị sập, hầu hết ruộng lúa bị tàn phá	Hỗ trợ từ bên ngoài và trong gia đình
2005	Lũ lụt	5 người chết, 25 căn nhà bị sập, một số ruộng lúa bị tàn phá	Chuẩn bị ứng phó lũ lụt tốt hơn nhờ kinh nghiệm gần đây. Hỗ trợ từ bên ngoài và trong gia đình

Bảng 10: Ví dụ về hồ sơ thiên tai cộng đồng

iii/ Có hai cách tiếp cận đối với hồ sơ thảm họa. Cách thứ nhất là đề nghị các thành viên cộng đồng nhớ lại các thông tin về đợt thảm họa gần đây nhất và những thảm họa xảy ra trước đó cho đến đợt thảm họa xưa nhất mà họ có thể nhớ được. Cách thứ hai là hỏi họ về thảm họa xưa nhất mà họ có thể nhớ được và hỏi dẫn về hiện tại. Ghi chép lại việc cộng đồng sử dụng các phương pháp nào trong thảm họa gần đây nhất và cộng đồng quan sát được tác động gì của các thảm họa để lại trên cơ sở hạ tầng như nhà cửa và đường xá, sinh kế và sức khỏe. Cộng đồng đã học được điều gì từ thảm họa? Đáng ra phải làm gì khác? Hỏi về tình hình cải thiện kinh tế và cơ sở hạ tầng địa phương sau các thảm họa

Lưu ý đặc biệt đến các nhóm dễ bị tổn thương

Sự có mặt của người cao tuổi trong cuộc họp là quan trọng nhất vì họ có khả năng xác định lịch sử của cộng đồng cũng như các thảm họa tại khu vực sinh sống của họ. Các nhóm khác nhau có hồi ức riêng về các sự kiện khác nhau có ý nghĩa quan trọng đối với họ. Do đó nếu tối đa hóa sự tham gia của các nhóm dễ bị tổn thương sẽ giúp có được bức tranh tổng thể hoàn chỉnh hơn về cộng đồng theo thời gian, gồm cả việc hình thành, phát triển kinh tế xã hội và các sự kiện thảm họa. Bên cạnh đó, đây sẽ là một dịp tốt để các nhóm dễ bị tổn thương thảo luận về kế hoạch hoặc các sự kiện trong tương lai sẽ được tổ chức ở cộng đồng mà họ chưa được biết.

Lưu ý đặc biệt đến biến đổi khí hậu

Cần sử dụng hồ sơ lịch sử để dự báo và nâng cao nhận thức của người dân địa phương về các hiểm họa trong tương lai liên quan đến biến đổi khí hậu và thái độ của họ khi đối mặt với sự bất định. Trong hồ sơ thảm họa, cần phải nêu câu hỏi “Có thể xảy ra thảm họa nào trong cộng đồng” có nhấn mạnh các thảm họa quen thuộc hoặc lạ, chưa từng xảy ra.

Khi lập hồ sơ lịch sử nhớ giúp người tham dự phân loại thông tin thu thập, ví dụ thay đổi về môi trường/ tự nhiên (như xảy ra các thảm họa tự nhiên), hoặc các sự kiện do con người gây ra (như các hoạt động kinh tế). Chọn một số khía cạnh môi trường nổi bật như bão, lũ lụt hoặc hạn hán, thiếu nước và để người tham dự quyết định xem cường độ và tần suất có tăng hay không và ghi chép kết quả.

Lưu ý đặc biệt tới bối cảnh đô thị và miền núi

Không có gì đặc biệt khác khi sử dụng công cụ này ở các vùng khác nhau. Tuy nhiên, có nhiều khả năng người dân thành thị biết ít hơn về lịch sử của cộng đồng bởi họ thường di chuyển nhiều hơn là những người sống ở nông thôn¹⁸.

HÌNH DUNG VÀ PHÁC HỌA VỀ LỊCH SỬ BẰNG HÌNH ẢNH

Cái gì: Bên cạnh việc thu thập thông tin về những gì đã xảy ra trong quá khứ và dự kiến tác động của chúng trong tương lai, công cụ này rất quan trọng trong việc nâng cao nhận thức của người dân địa phương về cộng đồng của họ.

Tại sao:

- Để hiểu biết sâu sắc về các hiểm họa trong quá khứ, những thay đổi về bản chất, cường độ và diễn biến của chúng.
- Để hiểu hiện trạng trong cộng đồng (các mối liên hệ nhân quả giữa các hiểm họa và tình trạng dễ bị tổn thương).
- Để người dân biết đến những thay đổi này.
- Để xác định các tác động của kinh nghiệm trong quá khứ lên tương lai
- Những thay đổi về mùa có thể làm giảm độ tin cậy của các kiến thức truyền thống và khó có thể tìm được các chiến lược ứng phó.

Ai: Các hướng dẫn viên VCA và thành viên cộng đồng, kể cả các nhóm dễ bị tổn thương. Người cao tuổi thường có thông tin tốt về lịch sử cộng đồng và có thể cung cấp thông tin để lập hồ sơ lịch sử thảm họa.

Khi nào: sau khi tiến hành lập hồ sơ lịch sử.

¹⁸

Nhận xét dựa trên các kinh nghiệm đánh giá VCA của Hội chữ thập đỏ Việt Nam.

Cách thức thực hiện:

i/ Lên kế hoạch cho một cuộc thảo luận nhóm và mời những người cung cấp thông tin chính tham dự (người cao tuổi, lãnh đạo, và giáo viên). Mời càng nhiều người tham gia càng tốt, đặc biệt là thanh niên.

- Lập sẵn một bảng trống. Chuẩn bị các mẫu giấy rời để vẽ mô tả các thông tin như dân cư, vật nuôi, nhà máy, v.v. Cần chuẩn bị thêm giấy và kéo để dùng trong trường hợp phát hiện được ra các vấn đề khác mà bạn không lường trước được.
- Tập trung vào các năm cụ thể (ví dụ cứ 5 năm một hoặc những năm xảy ra các hiểm họa lớn), đề nghị người dân nhớ lại các sự kiện quan trọng trong cộng đồng. Điều này có thể liên quan đến các yếu tố như dân cư, số rừng/ cây bị chặt phá, số nhà ở, vùng đất nông nghiệp (có thể bị giảm do dân số tăng, tác động của thảm họa), khối lượng mùa màng thu hoạch, cá đánh bắt được.
- Đề nghị người tham dự dùng một mẫu giấy có cắt hình để đánh dấu yếu tố trong năm đó. Sau đó có thể sử dụng nó để so sánh với các năm khác (có nhiều hơn hay ít hơn yếu tố đó). Giấy cắt mang tính tượng trưng.
- Cũng như việc lập bản đồ, hỏi thêm các câu hỏi để kích thích thảo luận về công cụ và thu thập thêm thông tin.
- Viết các kết quả về xu hướng ở dưới hoặc dọc theo bảng.

Lưu ý đặc biệt đến các nhóm dễ bị tổn thương

- Khuyến khích những người dễ bị tổn thương tham gia vào toàn bộ quá trình áp dụng công cụ. Họ phải làm việc cùng với những người khác, cắt các biểu tượng, dán giấy khổ lớn v.v. Đây là một cơ hội tuyệt vời cho những người dễ bị tổn thương xuất hiện trước cộng đồng.
- Điều chỉnh để càng nhiều người tham gia vào phát triển công cụ càng tốt.

Lưu ý đặc biệt đến biến đổi khí hậu

- Phải sử dụng công cụ này để thảo luận các xu hướng của khí hậu, thảm họa và khả năng tác động đối với đời sống cộng đồng. Có thể hỏi về việc nhiệt độ (nóng hơn, mát hơn, v.v.), lượng mưa, các vấn đề về sức khỏe và thảm họa nào đã xảy ra cho thấy cho các xu hướng đó.
- Cần nhớ rằng đây là một công cụ sử dụng hình ảnh, chỉ sử dụng hình vẽ và các biểu tượng chứ không viết chữ.
- Cần thêm vào các dòng cuối bảng để trình bày dự báo xu hướng trong tương lai, dự kiến hoặc thông tin về các hành động đã lập kế hoạch.

LỊCH THEO MÙA

Cái gì: Có thể sử dụng công cụ này để mô tả các hoạt động quan trọng, các vấn đề hoặc thay đổi trong nguồn lực diễn ra trong một năm hoặc trong một chu kỳ sản xuất. Công cụ này có thể điều tra các hoạt động cộng đồng, chăn nuôi, trồng cấy mùa vụ, các điều kiện thời tiết và khí hậu, chi tiêu và vay mượn, các hoạt động, sự kiện xã hội.

Tại sao:

- Nó xác định các giai đoạn căng thẳng, hiểm họa, bệnh tật, thiếu đói, nợ nần, dễ bị tổn thương v.v.

- Nó cũng cho biết người dân làm gì trong những giai đoạn đó, họ đã đa dạng hóa các nguồn sinh kế như thế nào, họ tích lũy vào lúc nào, khi nào họ có thời gian tham gia vào các hoạt động của cộng đồng và có những biện pháp chiến lược gì để đối phó.
- Nó còn xác định sự phân công lao động giữa nam và nữ khi xảy ra thảm họa và những lúc bình thường.

Khi nào: Trong quá trình lập bản đồ

Ai: Các hướng dẫn viên CTĐ và thành viên của cộng đồng;

Cách thức thực hiện:

i/ Dùng “bảng đen” hoặc giấy vẽ khổ lớn. Trên trục ngang điền các tháng trong năm. Đề nghị mọi người liệt kê các nguồn sinh kế, sự kiện, điều kiện, v.v. và bố trí theo trục dọc.

- Đề nghị mọi người liệt kê tất cả các công việc họ làm (như cày, cấy, gieo hạt, nhổ cỏ v.v.) cho từng nguồn sinh kế/ thu nhập bằng việc đánh dấu vào các tháng và thời gian, bổ sung thêm cả các thông tin về giới và tuổi nữa. Sau đó liệt kê các sự kiện xã hội như lễ hội, năm học, mùa cưới, mùa xây nhà; các vấn đề cộng đồng như dịch bệnh, đói kém v.v
- Hỗ trợ phân tích bằng việc kết nối giữa các khía cạnh khác nhau của lịch: Các thảm họa ảnh hưởng tới các nguồn sinh kế như thế nào? Khi nào phải làm nhiều nhất? Hỏi về tiêu thụ lương thực theo mùa, thời gian thiếu lương thực, di cư ra khỏi khu vực, v.v
- Có thể tiếp tục thảo luận về các chiến lược đối phó, thay đổi trong các vai trò và trách nhiệm giới trong thời gian diễn ra các thảm họa, hoặc các vấn đề liên quan khác.

Lịch theo mùa

Mùa vụ, sự kiện xã hội và thiên tai	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Lúa	Thu 1	Th 1									XG 1	
Trái cây	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Màu				---	---	---						
Nuôi thủy sản				---	---	---	---	---	---	---	---	
Cưới										---	---	---
Lễ hội - du lịch	---	---										---
Trẻ em nghỉ hè						---	---	---				
Lũ lụt												
Hạn hán												
Giông lốc				---	---	---	---	---	---	---	---	
Sạt lở	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Ô nhiễm môi trường	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Dịch bệnh gia súc				---	---	---	---	---	---			
Dịch bệnh người							---	---	---	---		

Ví dụ về Lịch theo mùa về nông nghiệp

Chương trình Phát triển Nông thôn Quảng Ngãi (RUDEP)- Pha II đã tiến hành lập lịch mùa vụ ở Làng Mỹ Long, Xã Ba Dinh để tìm hiểu tình hình sản xuất lúa, chăn nuôi và chi tiêu/ vay mượn ở Làng Mỹ Long.

Lịch mùa vụ chứng tỏ rằng hệ thống sản xuất lúa 3 vụ có nhiều sâu bệnh. RUDEP có cơ hội hỗ trợ các hộ dân sử dụng IPM và các công nghệ sản xuất lúa và chuyển sang trồng lúa 2 vụ.

Lịch mùa vụ cũng cho thấy các hộ gia đình nuôi bò, lợn, và gà. Vật nuôi thường nhiễm bệnh trong suốt năm. Có thể tập huấn và chuyển giao công nghệ cho các hộ dân về sức khỏe vật nuôi và tiêm vắc xin phòng bệnh cho vật nuôi (như bệnh Newcastle) sẽ làm giảm hiện tượng nhiễm bệnh phổ biến này.

Lập lịch mùa vụ cũng cho thấy một số hộ gia đình sản xuất lúa ở làng Mỹ Long chưa áp dụng các kế hoạch và chính sách phát triển của Phòng Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn của tỉnh. Các chính sách này khuyến khích các hộ gia đình không sản xuất lúa theo 3 vụ một năm để giảm các loại bệnh đi kèm mô hình thâm canh (hệ thống sản xuất 3 vụ có nhiều thiệt hại do sâu bệnh nặng hơn) và giảm khả năng xảy ra thiệt hại do lụt lội trong mùa mưa bão. Kết quả cho thấy rõ ràng là các hộ gia đình tiến hành sản xuất lúa 3 vụ một năm thường gặp nhiều sâu bệnh hơn.

Lưu ý đặc biệt đến các nhóm dễ bị tổn thương:

Phải áp dụng lịch theo mùa cho cả cộng đồng. Do đó cần cho các nhóm khác nhau lập lịch. Bên cạnh đó, cần nhớ đặt các mốc liên quan đến các nhóm dễ bị tổn thương để đánh dấu các khoảng thời gian với các tác động khác nhau so với các nhóm khác trong cộng đồng.

Lưu ý đặc biệt đến biến đổi khí hậu

- Thảo luận các thay đổi hoặc các sự kiện môi trường bất thường quan sát được, ví dụ về các mùa, trong những năm gần đây. Có thể là các sự kiện như hạn hán kéo dài, lượng mưa tăng, cây ra hoa/ quả sớm, v.v. Ghi chép các thay đổi quan sát được và thảo luận. Có thể sử dụng các đường diễn tả xu hướng cho một số nội dung trong lịch theo mùa.
- Cũng như các công cụ lịch sử, lịch theo mùa cũng có thể phản ánh các xu hướng/ thay đổi qua các nhận xét nổi bật. Có thể sử dụng các màu sắc khác nhau để đánh dấu các mùa trong quá khứ và hiện tại nếu có sự thay đổi.

Lưu ý đặc biệt đến bối cảnh đô thị:

- Các hướng dẫn viên cần đưa các sinh kế đa dạng vào lịch theo mùa ở đô thị. Điều này cho phép cộng đồng phân tích thời gian của họ sau đó.

Lưu ý đặc biệt đến miền núi:

- Ở miền núi, do có một số nhóm dân tộc thiểu số, cần phát triển lịch theo mùa cho mỗi nhóm và sau đó kết hợp lại. Hoặc hướng dẫn viên có thể hỗ trợ lập lịch chung áp dụng cho tất cả các nhóm, sau đó mở rộng về phần khác nhau trong lịch theo mùa của từng nhóm (như năm mới, lễ hội, v.v.)

SƠ ĐỒ VENN

Cái gì: Lập một sơ đồ trình bày các tổ chức, nhóm và cá nhân chủ chốt trong một cộng đồng, bản chất của mối quan hệ và tầm quan trọng. VCA sử dụng sơ đồ Venn để xem xét sự tương đồng và khác biệt giữa các thiết chế, đối tác, người dân, và mối quan hệ giữa một số vấn đề cụ thể trong một cộng đồng. Sơ đồ Venn cũng giúp xác định các vấn đề và giải pháp phù hợp.

Tại sao:

- Xác định các tổ chức (ở địa phương và từ bên ngoài), vai trò/ tầm quan trọng của các tổ chức này và mọi người quan niệm thế nào về các tổ chức này.
- Xác định các cá nhân, nhóm, tổ chức có vai trò trong ứng phó thảm họa và có thể hỗ trợ cho cộng đồng.
- Xác định các vấn đề trọng tâm.

Khi nào: Sơ đồ Venn đòi hỏi sự hiểu biết sâu sắc về cộng đồng. Do đó nên tổ chức lập sơ đồ Venn vào giai đoạn cuối của một đợt đánh giá VCA.

Ai: Các hướng dẫn viên VCA và các thành viên của cộng đồng, bao gồm đại diện của tất cả các nhóm dễ bị tổn thương.

Như thế nào:

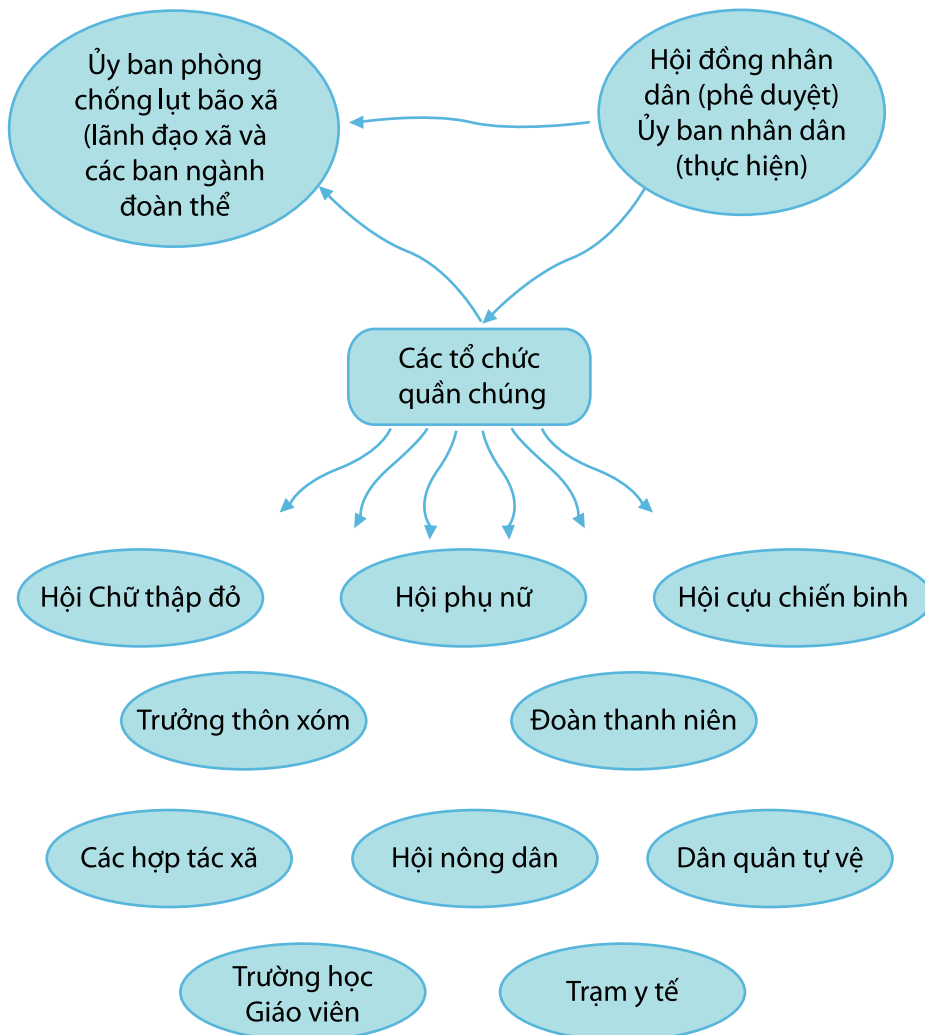
- Vẽ một vòng tròn nhỏ vào từng trang của một tập 4-5 tờ giấy khổ lớn. Vẽ thêm 5 vòng tròn bên ngoài đồng tâm với vòng tròn này như trình bày trong hình vẽ.
- Chọn 4-5 chủ đề cốt lõi, như "trẻ em", "phòng ngừa thảm họa", "người dễ bị tổn thương", "cơ sở hạ tầng", "phụ nữ nghèo" v.v. và ở mỗi tờ giấy điền một chủ đề vào vòng tròn trung tâm.
- Chuẩn bị một số mẫu giấy cắt hình tròn có 5 kích thước khác nhau.

- Thảo luận về các tổ chức đang tham gia với cộng đồng. Liệt kê và xếp hạng theo tầm quan trọng và mức độ gắn gũi với cộng đồng.
- Dùng các mẫu giấy cắt hình tròn để tượng trưng cho các tổ chức này và gắn vào các vòng tròn bên ngoài ở các tờ giấy. Khoảng cách từ các mẫu giấy này tới vòng tròn trung tâm sẽ biểu diễn cho mức độ gắn gũi với cộng đồng của tổ chức đó trong mối quan hệ với chủ đề chính.
- Có thể nhóm các tổ chức tại gần nhau nếu họ hợp tác chặt chẽ với nhau.

Lưu ý đặc biệt đến các nhóm dễ bị tổn thương:

- Như nêu ở trên, luôn cần có các chủ đề cốt lõi về ‘người dễ bị tổn thương’ và việc lập sơ đồ Venn phải là do người dân và những người dễ bị tổn thương trong cộng đồng thực hiện. Hoạt động này cho thấy rõ những người dễ bị tổn thương đánh giá như thế nào về vai trò của các tổ chức khác nhau trong việc hỗ trợ cho cuộc sống của họ.

Các tổ chức liên quan ở cấp xã:

7.2.2 Các công cụ phân tích và phát triển

CÂY VẤN ĐỀ

Cái gì: là sơ đồ liên hệ trình bày các mối quan hệ giữa các khía cạnh khác nhau.

Tại sao: xác định các vấn đề bức xúc/ tình trạng dễ bị tổn thương ở địa phương cũng như các nguyên nhân gốc rễ và ảnh hưởng của các vấn đề đó.

Khi nào: trong giai đoạn sau của phân tích tình hình hoặc đánh giá rủi ro cộng đồng

Ai: nhóm đánh giá hỗ trợ trong cuộc họp giữa các thành viên cộng đồng (có thể tổ chức cuộc họp riêng cho nam giới và phụ nữ).

Cách thức thực hiện:

- Dựa trên các công cụ khác và phỏng vấn để xác định những mối lo ngại và vấn đề - Đưa cho tất cả mọi người các mẫu giấy nhỏ và đề nghị họ viết vào từng mẫu giấy một vấn đề quan trọng, sau đó dính chúng lên tường (mọi người có thể vẽ các vấn đề nếu như họ không biết đọc biết viết).
- Đề nghị 2 hoặc 3 tình nguyện viên nhóm các vấn đề lại theo sự tương đồng hoặc mối quan hệ lẫn nhau.
- Bây giờ có thể bắt đầu cây vấn đề: thân cây là các vấn đề, rễ cây là các nguyên nhân, lá cây là ảnh hưởng, hoặc đơn giản chỉ xác định nguyên nhân ở các cấp độ.
- Hỏi những người tham gia tại sao những gì họ ghi trong các mẫu giấy là các vấn đề? Hỏi "nhưng tại sao?" sau mỗi lời giải thích để đi đến được nguyên nhân gốc rễ.
- Để xác định được các ảnh hưởng, hỏi những người tham gia về hậu quả của từng vấn đề.

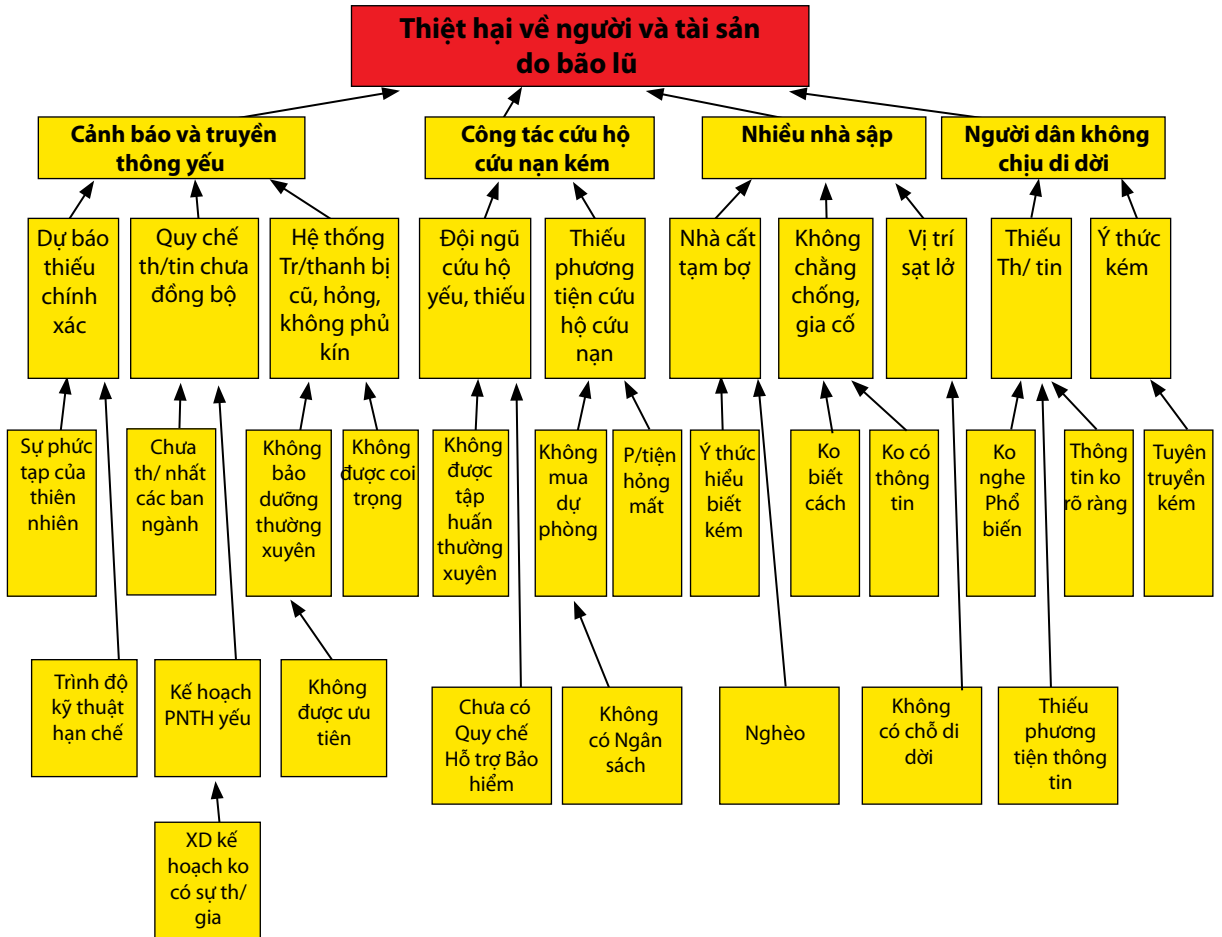
Lưu ý đặc biệt đến các nhóm dễ bị tổn thương

- Cần làm sao để các nhóm dễ bị tổn thương tham gia tối đa vào phân tích cây vấn đề bởi họ là người chịu ảnh hưởng nhiều nhất của các vấn đề của xã, do vậy họ cũng biết nhiều nhất về những nguyên nhân trực tiếp và nguyên nhân sâu xa.
- Không nhất thiết phải đạt được sự đồng thuận tuyệt đối về cây vấn đề. Đơn giản là chỉ cần ghi chép tất cả những nhận xét về nguyên nhân và hệ quả.

Lưu ý đặc biệt đến biến đổi khí hậu

- Cần nhớ hỏi người dân địa phương về việc có liên hệ gì giữa các nguyên nhân của vấn đề và các vấn đề và tác động của khí hậu.

Ví dụ về cây vấn đề

MA TRẬN

Cái gì: Các bảng trình bày phân tích các khía cạnh khác nhau, mối quan hệ giữa chúng, tác động, nguyên nhân, những thay đổi có thể xảy ra, các vấn đề đang nảy sinh, mức độ liên quan v.v.

Tại sao: Củng cố và xác định các vấn đề chính, dự đoán các vấn đề, giải pháp và mức độ liên quan.

Khi nào: Vào cuối các buổi thu thập thông tin và trước các cuộc họp vận động chính sách.

Ai: nhóm hỗ trợ cùng nhau làm việc và xây dựng các ma trận này. Nếu cần có thể tham vấn cộng đồng (có thể gặp riêng nam giới và phụ nữ).

Bằng cách nào

- Dựa trên các kết quả đầu ra của các buổi thu thập thông tin, gồm cả các công cụ, phỏng vấn, biên bản cuộc họp và các thông tin khác để xác định các mối lo ngại, vấn đề và đề xuất khác nhau.
- Lập một bảng phân tích tương ứng, ví dụ về tình trạng dễ bị tổn thương và khả năng đối với việc phòng chống bão.
- Nêu lên tất cả các thông tin liên quan được thu thập bằng các công cụ.
- Đưa ra câu hỏi và trả lời nhanh (động não) để tổng hợp và phân tích.
- Điền vào bảng.
- Viết vào cuối bảng kết quả tìm kiếm chính và phân tích, và các điểm cần kiểm chứng và xác minh.
- Gặp người dân để kiểm chứng nếu cần thiết.

Lưu ý đặc biệt đến các nhóm dễ bị tổn thương

- Đối với mỗi phân tích cần quan tâm đến tác động của vấn đề nêu lên đối với người dân nói chung và các nhóm dễ bị tổn thương nói riêng.

Lưu ý đặc biệt đến biến đổi khí hậu

- Điều này đặc biệt cần khi phân tích SWOT và hiểm họa. Cần phân tích sâu về biến đổi khí hậu và các tác động cụ thể của biến đổi khí hậu.

Bảng phân tích SWOT(Điểm mạnh, điểm yếu, cơ hội và thách thức) cho 5 khía cạnh xã hội ở cấp phường/xã

<p><u>Điểm mạnh/Khả năng của cộng đồng về</u></p> <p>Sinh kế, điều kiện sống</p> <p>.....</p> <p>Lương thực/Sức khỏe</p> <p>.....</p> <p>Sự tự bảo vệ của cá nhân/gia đình</p> <p>.....</p> <p>Sự bảo vệ của cộng đồng</p> <p>.....</p> <p>Tổ chức xã hội/chính quyền</p> <p>.....</p>	<p><u>Điểm yếu/tình trạng dễ bị tổn thương của cộng đồng về</u></p> <p>Sinh kế, điều kiện sống</p> <p>.....</p> <p>Lương thực/Sức khỏe</p> <p>.....</p> <p>Sự tự bảo vệ của cá nhân/gia đình</p> <p>.....</p> <p>Sự bảo vệ của cộng đồng</p> <p>.....</p> <p>Tổ chức xã hội/chính quyền</p> <p>.....</p>
<p><u>Cơ hội của cộng đồng để cải thiện/phát huy</u></p> <p>Sinh kế</p> <p>.....</p> <p>Tổ chức xã hội/chính quyền</p> <p>.....</p>	<p><u>Thách thức/tác động của hiểm họa đối với:</u></p> <p>Sinh kế</p> <p>.....</p> <p>Tổ chức xã hội/chính quyền</p> <p>.....</p>

Ghi chú: Có thể sử dụng phân tích SWOT làm một công cụ phân tích hoặc làm một công cụ thu thập thông tin (chỉ nên áp dụng cho chính quyền địa phương)

Bảng tổng hợp tình trạng dễ bị tổn thương và khả năng đối với hiểm họa tự nhiên (khu dân cư)

	Tình trạng dễ bị tổn thương (Các yếu tố rủi ro, các điều kiện không an toàn/ không đảm bảo)	Khả năng (Các cơ sở, nguồn lực, điều kiện, cơ chế hiện có)
Loại hiểm họa: SẠT LỬ BỜ SÔNG		
Sinh kế		
Lương thực/ Sức khỏe		
Sự tự bảo vệ của cá nhân/ gia đình		
Sự bảo vệ của cộng đồng		
Tổ chức xã hội/ chính quyền		
Loại hiểm họa: LŨ LỤT		
Sinh kế		
Lương thực/ Sức khỏe		
Sự tự bảo vệ của cá nhân/ gia đình		
Sự bảo vệ của cộng đồng		
Tổ chức xã hội/ chính quyền		

Bảng tổng hợp hiểm họa tự nhiên và xã hội cấp phường/xã

Loại hình hiểm họa	Mức độ ảnh hưởng (Lớn, vừa, thấp)	Thiệt hại chính, tác động tiêu cực	Các biện pháp đã áp dụng
Cháy, nổ khu công nghiệp			
Tai nạn giao thông tại ngã ba sông			
Lụt lội tại khu phố 2, 4			
Sạt lở bờ sông tại khu chợ			

Bản đồ tóm lược các hiểm họa:

Hiểm họa	Bão	Lũ	Sạt lở đất	Hạn hán	v.v
Tần suất					
Mức độ tác động (nghiêm trọng)					
Khi nào thường xảy ra					
Diễn ra trong bao lâu (thời lượng)					
Dấu hiệu cảnh báo					

Bảng phân tích sinh kế

Sinh kế (bất kỳ việc gì để tạo thu nhập)	Ai làm? (Phụ nữ, nam giới, trẻ em?)	Số người làm trong làng / xã	Thu nhập/ ngày hoặc tháng	Chính quyền/ xã hội có bảo hiểm hay hỗ trợ gì không?	Các mối nguy hiểm, rủi ro từ sinh kế/ công việc đó	Thiệt hại, mất mát, tổn thương đã xảy ra	Các biện pháp áp dụng để giảm rủi ro / nguy hiểm	Các biện pháp thay thế khả thi	Nhận xét
<i>Đánh cá</i>									
<i>Làm ruộng</i>									
<i>Nuôi bò</i>									
<i>Bán rong</i>									
<i>Lao động tự do tiền công rẻ mạt</i>									
<i>Thu lượm củi (để làm chất đốt)</i>									
<i>Thu lượm đồ phế thải để bán lấy tiền</i>									
<i>Thợ xây</i>									
<i>Thợ mộc</i>									

7.2.3 Vận động chính sách

Vận động chính sách cho VCA không phải là việc thông tin cho chính quyền địa phương về dự án và huy động họ tham dự vào các sự kiện trong VCA. Vận động cho VCA là việc thuyết phục chính quyền địa phương về quá trình do cộng đồng làm chủ để xác định tình trạng dễ bị tổn thương dựa trên sinh kế, các điều kiện sống, sự tự bảo vệ của cá nhân, sự bảo vệ của xã hội và tổ chức, quản lý xã hội và các ưu tiên mà các thành viên cộng đồng đã xác định trong quá trình này. Mục tiêu vận động cho VCA ở giai đoạn này là:

- Ủy ban Nhân dân xã cho phép toàn bộ quá trình VCA được thực hiện có sự tham gia của người dân, hướng tới phát triển cộng đồng, xây dựng năng lực và huy động tối đa sự tham gia tích cực của các nhóm dễ bị tổn thương.
- Ủy ban Nhân dân xã chấp nhận các kết quả VCA và nghiêm túc áp dụng các kết quả này trong công tác hoạch định của họ.

Ví dụ các biện pháp vận động:

Cuộc họp giới thiệu: Hội CTĐ tổ chức một cuộc họp với Ủy ban nhân dân các cấp liên quan. Trong cuộc họp này, Hội nâng cao nhận thức về nhu cầu giảm nhẹ rủi ro thảm họa và tầm quan trọng của việc người dân địa phương (đặc biệt là các nhóm dễ bị tổn thương) tham gia vào toàn bộ quá trình. Việc này gồm các bước bắt đầu từ xác định vấn đề, lập kế hoạch, huy động nguồn lực cho triển khai, giám sát và đánh giá. Bên cạnh đó, cuộc họp giới thiệu khả năng áp dụng VCA trong quá trình này.

Vận động chính sách cho VCA tại cộng đồng: Hội CTĐ cần phải giải thích rõ hơn cho cộng đồng về quá trình VCA, những lợi ích mang lại cho cộng đồng và các yêu cầu. Có thể thực hiện vận động chính sách dưới hình thức họp, gọi điện thoại, công văn, thư từ, v.v. Nên chia sẻ các kinh nghiệm thành công trước đây ở các xã khác.

Cuộc họp báo cáo tóm tắt kết quả VCA và vận động, thuyết phục để đưa các kết quả này vào công tác hoạch định: để trình bày quá trình và kết quả của VCA, gồm cả các phát hiện chính về tình trạng dễ bị tổn thương, năng lực và rủi ro thảm họa trong một xã cụ thể, kèm theo các sáng kiến của xã để giảm nhẹ các rủi ro đó. Cuộc họp sẽ thảo luận đề xuất của người dân ở cơ sở về các ưu tiên và kế hoạch DRR. Hội dưới đây trình bày một ví dụ tiêu biểu về một cuộc họp báo cáo tóm tắt kết quả VCA.

Tại một xã ở tỉnh Bình Thuận, nhờ có VCA, người dân địa phương đề xuất một kế hoạch với 10 biện pháp để giải quyết bảy vấn đề cấp thiết nhất và rủi ro tiềm tàng ở cộng đồng. Ba ưu tiên là cải thiện hệ thống thu gom rác thải, xây một đập ngăn xâm nhập mặn và nâng cấp nhà trẻ để bảo vệ trẻ em trong thiên tai. Trong kế hoạch, người dân địa phương đề xuất dọn vệ sinh thôn xóm và tổ chức thu gom rác bằng các phương tiện của riêng họ trong khi đề nghị chính quyền tài trợ cho việc xây dựng con đập và nâng cấp nhà trẻ.

Trong cuộc họp tóm tắt kết quả đánh giá giữa nhóm đánh giá VCA và chính quyền địa phương, các hướng dẫn viên VCA đã vận động chính quyền địa phương ủng hộ kế hoạch này và nhờ vậy đã để đạt được nguyện vọng và cam kết của người dân ở cấp cơ sở để cải thiện tình trạng của họ. Cuộc họp tập trung vào cách thức lồng ghép kế hoạch với kế hoạch hiện có, các nguồn lực và trình tự thủ tục pháp luật. Cuộc họp đã thảo luận kỹ về cách tổ chức lập kế hoạch và điều chỉnh, bổ sung vào kế hoạch phát triển địa phương. Kết quả là chính quyền địa phương:

- Đã cấp ngân sách để mua thêm một chiếc xe chở rác nhỏ và đóng vai trò điều phối cộng đồng trong việc thu gom rác tự nguyện.
- Xây dựng một đề xuất xây một con đập gửi lên chính quyền huyện xin tài trợ. Hoạt động này cần nhiều thời gian do hệ thống chính quyền. Tuy nhiên gần đây xã đã nhận được trả lời là con đập đã được đưa vào danh mục cấp vốn của huyện trong năm tới.
- Đề nghị Hội CTĐ Việt Nam hỗ trợ xây dựng một đề xuất xin tài trợ từ bên ngoài. Trong khi chờ đợi khoản tài trợ, chính quyền đã giao nhiệm vụ cho Đoàn thanh niên gia cố nhà trẻ bằng các vật liệu tạm như tre nứa. Trong thời gian này, xã với sự trợ giúp của Hội CTĐ đã đệ trình một đề xuất lên một nhà tài trợ và đang chờ kết quả.

Các gợi ý cho việc lập kế hoạch vận động chính sách:

- Xác định những người ra quyết định ở cấp xã. Lập hồ sơ ghi tên và vị trí của họ để tham chiếu. Cần hiểu rằng họ có thể không biết hết về công việc của bạn.
- Giải thích mục đích của VCA và các kết quả trước mắt của VCA.
- Để các tác viên cộng đồng nói thay cho bạn. Người dân ở địa vị tốt nhất để giải thích các vấn đề của họ. Hãy hướng dẫn cuộc thảo luận mà không làm ảnh hưởng đến các giá trị xã hội và chính trị trong cộng đồng.
- Chọn thời điểm và địa điểm phù hợp cho các cuộc họp vận động chính sách. Bạn có thể muốn họp với các lãnh đạo xã trong các hoạt động thông thường của VCA. Tuy nhiên, cần lưu ý chính quyền địa phương không nên can thiệp vào việc thực hiện đánh giá VCA với cộng đồng.
- Khuyến khích các nhóm dễ bị tổn thương như phụ nữ, trẻ em, người cao tuổi, người khuyết tật nói lên các kinh nghiệm của họ về đánh giá VCA với chính quyền địa phương vì điều này có thể sẽ có tác động sâu rộng.

Các bí quyết để vận động chính sách thành công:

- *Giải thích các mục tiêu cụ thể của quá trình VCA và không tạo ra những kỳ vọng không cần thiết.*
- *Huy động sự tham gia của chính quyền địa phương và các tổ chức quần chúng ngay từ đầu.*
- *Chỉ ra lợi ích và sự cần thiết của các kết quả VCA với chính quyền địa phương*
- *Nhấn mạnh những thay đổi tích cực và lợi ích mà quá trình VCA có thể mang lại cho cộng đồng (chính quyền địa phương và người dân).*
- *Sử dụng ngôn từ và lập luận có tính thuyết phục.*
- *Cung cấp các bằng chứng cụ thể, rõ ràng.*
- *Khi trình bày các kết quả của VCA trước chính quyền địa phương cần nêu rõ và đầy đủ các ưu tiên trước mắt và lâu dài.*

Chương 8: Biểu mẫu sử dụng khi tiến hành VCA

8.1 Báo cáo VCA

XÃ/ PHƯỜNG:

Thời gian đánh giá VCA: từ..... đến

Nhóm VCA		
Họ và tên:	Chức vụ:	Đơn vị:

1. Các thông tin cơ bản về địa phương (Xã.....)

- 1.1 Địa lý (vị trí; sông; núi)
- 1.2 Lịch sử của xã (năm thành lập, phát triển;...)
- 1.3 Cơ sở hạ tầng (Giao thông, đường bộ, đường sắt, nhà ga, bến tàu; Điện; nước; trường học; trạm y tế; bưu điện;...)
- 1.4 Việc sử dụng đất, nước, rừng (tài nguyên thiên nhiên)
- 1.5 Dân cư:
 - b. Số thôn:..... Tên.....và vị trí
 - c. Số dân:..... Số hộ gia đình:
 - d. Cơ cấu độ tuổi (số trẻ em, số người lớn) (xác định tuổi??).....
Đàn ông / Phụ nữ..... Người khuyết tật
 - e. Tỷ lệ hộ nghèo? Tiêu chí xác định
 - f. Dân tộc/ Tín ngưỡng
 - g. Phong tục, tập quán, văn hoá đặc trưng
- 1.6 Tình hình phát triển kinh tế xã hội nói chung trong 5 năm qua
 - a. Nghề nghiệp / Sinh kế (các nghề nghiệp chính), thu nhập bình quân. Kế hoạch hỗ trợ sinh kế trong khu vực
 - b. Tình hình giáo dục và chăm sóc y tế (phụ nữ/ đàn ông)
 - c. Các vấn đề phát triển khác
 - d. Kế hoạch phát triển được xây dựng và thực hiện như thế nào?
- 1.7 Vài nét về chính quyền địa phương và các tổ chức khác trong xã và vai trò của họ ở xã (bao gồm cả Hội CTĐ. Giới thiệu vài nét về Hội chữ thập đỏ xã, các hoạt động chính).
- 1.8 Các thông tin cơ bản về các hiểm họa tự nhiên và thiên tai ở địa phương, và kế hoạch phòng ngừa thảm họa được xây dựng và thực hiện như thế nào?

2. Phân tích bối cảnh chung của xã

- 2.1 Điểm mạnh, điểm yếu, cơ hội và thách thức của cộng đồng đối với các vấn đề:
 - a. Tình trạng sức khỏe
 - b. Sinh kế, thu nhập, lương thực
 - c. Bảo vệ con người trong thiên tai
 - d. Chính sách, quản lý, hệ thống
 - e. Các vấn đề phát triển chung khác (giới, cơ sở hạ tầng,...)

(Lưu ý: điểm yếu, tình trạng dễ bị tổn thương và năng lực/ điểm mạnh của cộng đồng về cơ cấu tổ chức; cơ cấu tuổi dân số- lao động; các nguồn nhân lực; phương tiện, tình hình kinh tế, sự hiểu biết/ kinh nghiệm; thái độ/ động lực...)

- 2.2 Các vấn đề cấp thiết của cộng đồng - Phân loại và xếp hạng vấn đề theo mối quan tâm của người dân
- 2.3 Kỳ vọng và giải pháp đề xuất đối với các vấn đề cấp thiết
- 2.4 Liên kết giữa các chính sách và kế hoạch phát triển kinh tế xã hội.

3. Phân tích hiểm họa và thảm họa

- 3.1 Hiểm họa tự nhiên:
 - a. Các loại hiểm họa /xếp hạng thảm họa theo thiệt hại đã xảy ra và mối lo ngại của người dân
 - b. Thời gian/tần suất
- 3.2 Tác động- thiệt hại chính
 - a. Vị trí/nhóm- các nhóm dễ bị tổn thương và nhóm bị ảnh hưởng nhiều nhất
 - b. Cơ chế phòng chống và các biện pháp thích nghi đã thực hiện
 - c. Các thảm họa gần đây:
 - Đợt thiên tai
 - Các thiệt hại xảy ra tại địa phương về người, tài sản, môi trường
 - Các hoạt động ứng phó, phục hồi
 - Các bài học, khắc phục sau đó
- 3.3 Các xu hướng
 - Những thay đổi lớn theo thời gian của thiên tai (những thay đổi theo thể hệ) và những cách thức thích nghi, ứng phó điều chỉnh theo những thay đổi đó.
 - Những mong đợi về khả năng thích ứng.
- 3.4 Phân tích tình trạng dễ bị tổn thương và khả năng phòng chống thiên tai của cộng đồng:
 - Sinh kế, thu nhập
 - Sức khỏe, lương thực
 - Các điều kiện bảo vệ của cá nhân và cộng đồng (lưu ý: trẻ em và các nhóm dễ bị tổn thương khác)
 - Quản lý, hệ thống, chính sách

(Những mối liên quan giữa thiên tai và các vấn đề xã hội nêu ở mục 2.1.- tác động, ảnh hưởng làm giảm nhẹ hoặc trầm trọng)
- 3.5 Xác định và phân tích các rủi ro thiên tai từ những thông tin trên và xếp hạng các rủi ro
- 3.6 Các biện pháp giảm nhẹ dự kiến (nhấn mạnh mối liên hệ với các yếu tố làm tăng tình trạng dễ bị tổn thương, năng lực phòng chống và rủi ro)
- 3.7 Mối liên hệ giữa các chính sách/ kế hoạch phát triển kinh tế-xã hội và kế hoạch phòng ngừa thiên tai dựa vào cộng đồng

4. Kế hoạch chuyển đổi vấn đề và giảm nhẹ rủi ro

1. Bảng Kế hoạch chuyển đổi vấn đề - giảm nhẹ rủi ro - Phụ lục 1
2. Phân tích:

a. Khái quát các vấn đề chung, các rủi ro thiên tai và kế hoạch chuyển đổi - giảm nhẹ rủi ro. Điều tối quan trọng là kế hoạch phải chỉ rõ vai trò của chính quyền, người dân, các nhóm và cá nhân ở địa phương và mức độ cấp thiết của mỗi hành động/ mong đợi nhằm giảm nhẹ rủi ro.

b. Nêu bật các vấn đề cấp thiết, các vấn đề quan ngại sẽ làm trầm trọng thêm các yếu tố của tình trạng dễ bị tổn thương. Bên cạnh đó là cách áp dụng các biện pháp giảm nhẹ rủi ro theo đề xuất của cộng đồng để giải quyết tình hình.

Các kết quả phân tích, các tác động tích cực và tiêu cực tiềm ẩn, và trở ngại có thể xảy ra cũng như kế hoạch dự phòng.

c. Vai trò của các bên trong triển khai kế hoạch và các bước tiếp theo.

d. Triển khai kế hoạch giảm nhẹ (đề xuất với chính quyền địa phương,...)

- Chính quyền địa phương lồng ghép kế hoạch giảm nhẹ vào kế hoạch phát triển địa phương (chi tiết về thời gian và cách thức lồng ghép)

- Chính quyền địa phương có hành động ngay về ...a, b, c (các nội dung...)

- Điều phối/ hỗ trợ/ tác động để triển khai các biện pháp (e, g, h... các nội dung)

5. Kết luận

Thay mặt nhóm VCA

Ký tên

Ngày....

Phụ lục của báo cáo VCA (Bắt buộc)

1/ Kế hoạch chuyển đổi vấn đề - giảm nhẹ rủi ro

2/ Tập hợp các kết quả đánh giá (Bản sao các bảng tổng hợp, phân tích, Các công cụ)

3/ Báo cáo tổng hợp quá trình đánh giá VCA (theo tiến độ của VCA)

a/ Phương pháp

b/ Người tham gia (số lượng; số trẻ em; số người già ; giới tính)

c/ Các kết quả, bài học, khuyến nghị

d/ Danh sách những người tham gia, bao gồm tên, tuổi, giới tính, thôn/làng

4/ Ảnh chụp các cuộc họp và các bước sử dụng các công cụ

8.2 Kế hoạch chuyển đổi vấn đề - giảm nhẹ rủi ro

Số TT (1)	Nguy cơ rủi ro/ các vấn đề cấp bách đã xếp hạng (mức độ thiệt hại và nguy hiểm) (2)	Các yếu tố gây ra/ làm gia tăng rủi ro (3)	Cách khắc phục (4)	Sáng kiến/ Hoạt động cụ thể (5)	Kế hoạch thực hiện			Ưu tiên/ Ghi chú (9)
					Ai sẽ làm (6)	Mức độ cấp thiết (7)	Các nguồn lực (8)	
1	Tai nạn gây thương tích cho trẻ em (toàn cộng đồng)	- Nhiều cha mẹ đi làm xa - Không có nhà trẻ công	- Có người lớn ở nhà - Có nhà trẻ hoặc người trông trẻ					
2	Lũ ở thôn 2 và 3 (đọc bờ sông) gây thiệt hại về tính mạng và tài sản	98 nhà ở không đủ an toàn						

- (1) Số thứ tự rủi ro theo mức độ thiệt hại và nguy hiểm
- (2) Các rủi ro / các vấn đề cấp bách đã xếp hạng của xã hội và về thiên tai ở công đồng
- (3) Các yếu tố gây ra/ làm tăng rủi ro mà cộng đồng muốn giải quyết và có hành động can thiệp ngay lập tức để giảm nhẹ
- (4) Các cách khắc phục liên quan: can thiệp dự kiến để giảm/ loại bỏ hoặc giảm nhẹ các yếu tố này
- (5) Các sáng kiến- Hành động cụ thể: do người dân xã để xuất để các bên thực hiện
- (6) Ai sẽ làm nó: xác định người thực hiện chính cho các hoạt động đề xuất, ví dụ bản thân người dân địa phương, chính quyền xã hay huyện hoặc do các bên khác hỗ trợ (các tổ chức quần chúng, Hội CTĐ), các tổ chức phi chính phủ) hoặc các tổ chức từ bên ngoài (nhà tài trợ, tổ chức, v.v)
- (7) Mức độ cấp thiết: cần ngay lập tức (như trong 6 tháng), trung hạn (1-2 năm) hoặc dài hạn (3-5 năm)
- (8) Nguồn lực: Huy động các nguồn nội lực (người dân cộng đồng), ngân sách chính phủ (xã hoặc huyện), các nguồn từ chương trình 135 hoặc ngân sách dự phòng của Ủy ban phòng chống lụt bão trung ương, viện trợ phát triển chính thức, các dự án phi chính phủ hoặc các khoản tài trợ khác
- (9) Ưu tiên: Nếu cụ thể và xếp hạng các biện pháp quan trọng nhất (theo mức độ cấp thiết, các nguồn lực/ phương tiện sẵn có, v.v.) và các chủ thích cho việc triển khai và các bước tiếp theo.

TÀI LIỆU VÀ NGUỒN THAM KHẢO:

1. UNISDR Terminology on Disaster Risk Reduction (2009) http://undp.org.ge/new/files/24_619_762164_UNISDR-terminology-2009-eng.pdf
2. Hội chữ thập đỏ Việt Nam (2000), Sổ tay Phòng ngừa thảm họa
3. Hội chữ thập đỏ Việt Nam (2005), Tài liệu Đánh giá Hiểm họa, tình trạng dễ bị tổn thương, khả năng, 2005
4. Hội chữ thập đỏ Việt Nam (2007), Tài liệu Hướng dẫn Đánh giá rủi ro VCA
5. IFRC (2007), Bộ tài liệu đánh giá VCA (VCA là gì?; Hướng dẫn tập huấn VCA; Hướng dẫn đánh giá VCA; Hộp công cụ)
6. World Bank News Release, 12 February 2007 <http://econ.worldbank.org>
7. Chính phủ Việt Nam, Quy chế Dân chủ cơ sở trong Nghị định số 29/1998/ND CP ngày 15/05/998 http://www.un.org.vn/.../vie02007/Downloads/PPO/Laws/Grassroots_democracy/D_29-1998-ND-CP-Grassroots_Democracy.doc
8. Handicap International (2005) *How to Include Disability Issues in Disaster Management Following Floods 2004 in Bangladesh.*
9. Save children (2008), Tài liệu Phân tích tình hình, lập kế hoạch ứng phó và phòng ngừa thảm họa lấy trẻ em làm trọng tâm
10. CCFSC (2008), Sổ tay Hướng dẫn Phòng chống bão lụt, 2008
11. World Bank (2007) Tài liệu, "Ảnh hưởng của mức nước biển dâng đối với các nước đang phát triển: Phân tích so sánh"; Susmita Dasgupta, Benoit Laplante, Craig Meisner, David Wheeler, và Jianping Yan

ĐÁNH GIÁ TÌNH TRẠNG DỄ BỊ TỔN THƯƠNG VÀ KHẢ NĂNG (VCA)

Địa chỉ liên hệ:

Ban Công tác xã hội và Quản lý thảm họa
Hội Chữ thập đỏ Việt Nam,
82 Nguyễn Du, Hà Nội, Việt Nam
Phone: + 84 4 3 9432179
Email: thang_vnrc@yahoo.com
(Ông Nguyễn Hữu Thắng – Phó Ban)

Văn phòng đại diện Hội CTĐ Hà Lan tại
Việt Nam
83A Trần Quốc Toản, Hà Nội, Việt Nam
Phone: + 84 4 3 9425572
Email: tran.tuanh@nlrc.org.vn
(Bà Trần Tú Anh – Điều phối viên Chương trình)